PULASKI REPORT

Między niezdrową konkurencją, nierówną rywalizacją a wymuszonym partnerstwem: jaka polityka UE wobec Chin?

Luty 2025

Prof. Dominik Mierzejewski
Joanna Nawrotkiewicz
Piotr Maciej Kaczyński

Prof. Dominik Mierzejewski, Joanna Nawrotkiewicz, Piotr Maciej Kaczyński

Między niezdrową konkurencją, nierówną rywalizacją a wymuszonym partnerstwem: jaka polityka UE wobec Chin?

Fundacja Kaziemierza Pułaskiego / Warszawa 2025

ZESPÓŁ AUTORSKI Prof. Dominik Mierzejewski – kierownik zespołu
Joanna Nawrotkiewicz
Piotr Maciej Kaczyński

ZDJĘCIE NA OKŁADCE Adobe Stock

COPYRIGHT © Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego

WYDAWCA Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego
ul. Oleandrów 6, 00–629 Warszawa
www.pulaski.pl

PROJEKT GRAFICZNY Dobry Skład

Spis treści

WNIOSKI I REKOMENDACJE W ZAKRESIE DZIAŁAŃ UNII EUROPEJSKIEJ (PREZYDENCJA RP) / 5

WSTĘP / 9

STOSUNKI UE-CHINY W DOBIE PANDEMII I WOJNY ROSJI NA UKRAINIE / 11

WPŁYWANIE NA EUROPEJSKĄ ARCHITEKTURĘ BEZPIECZEŃSTWA / 15

OBSZARY GOSPODARCZEGO UZALEŻNIENIA: CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA / 21

ZALEŻNOŚCI SEKTOROWE W PRZEMYŚLE FARMACEUTYCZNYM: STUDIUM PRZYPADKU / 24

WNIOSKI / 33

Autorzy

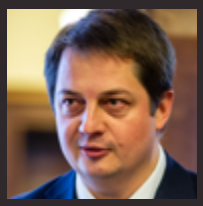

dr hab. Dominik Mierzejewski
Uniwersytet Łódzki, kierownik Ośrodka Spraw Azjatyckich UŁ i Katedry Studiów Azjatyckich WSMIP UŁ.

mgr Joanna Nawrotkiewicz
analityczka Ośrodka Spraw Azjatyckich Uniwersytetu Łódzkiego. Obserwatorium Demokracji Cyfrowej, CEIAS, MapInfluence i CHOICE.

Piotr Maciej Kaczyński
niezależny ekspert ds. UE

Edytor

dr Bartłomiej Nowak
Akademia Finansów i Biznesu Vistula,
współpracownik Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego

Wnioski i rekomendacje w zakresie działań Unii Europejskiej (prezydencja RP)

1. W strukturach Unii Europejskiej oraz państwach członkowskich rośnie świadomość, że pogłębiona współpraca z Chińską Republiką Ludową i potencjalne nadmierne współuzależnienie od gospodarki chińskiej wiążą się z ryzykiem politycznym, które może zagrozić pozycji międzynarodowej UE i jej państwom członkowskim. UE powinna dążyć do budowania spójnej strategii wobec Chin, która uwzględniałaby zarówno wspólne cele gospodarcze, jak i kwestie związane z bezpieczeństwem i wartościami demokratycznymi. Działania powinny skupiać się na wypracowaniu jednolitego stanowiska w kluczowych kwestiach, takich jak polityka handlowa i prawa człowieka, aby minimalizować negatywny wpływ działań chińskich poprzez różnicowanie relacji z poszczególnymi państwami członkowskimi.

2. Długotrwałe, nierozwiązane kwestie sporne między UE a Chinami – takie jak brak dostępu do rynku, promowanie kapitalizmu państwowego przez ChRL, rosnący wpływ Komunistycznej Partii Chin na gospodarkę powiązany z centralizacją polityczną oraz dążeniem do większej samowystarczalności gospodarczej generują konieczność redefinicji polityki UE i państw członkowskich wobec Chin.

3. Z punktu widzenia prezydencji Polski w Radzie Unii Europejskiej kluczowe kwestie związane są ze współpracą chińsko-rosyjską w obliczu wojny Rosji w Ukrainie, głównie w obszarze powielania rosyjskiej narracji przez chińskie media oraz aktywność w cyberprzestrzeni.

4. W celu lepszego zrozumienia procesów zachodzących w Chinach należy prowadzić monitorowanie i analizę wewnętrznych regulacji ChRL w zakresie standardów w obszarach wybranych sektorów, w tym farmaceutycznym czy nowych technologii na poziomie centralnym oraz poziomie lokalnym.

5. Z uwagi na coraz większy wpływ Chin w obszarze normatywnym należy prowadzić monitorowanie i analizy umiędzynarodowienia, w tym przede wszystkim przez kanały wielostronne jak forum FOCAC, China-CELAC czy BRICS, chińskich regulacji i standardów w obszarach wybranych sektorów w tym farmaceutycznego czy nowych technologii, które w średniookresowej perspektywie czasowej będzie stanowiło o stworzeniu paralelnego w stosunku do organizacji w których Zachód odgrywa wiodącą rolę, nie wykluczając jednocześnie udziału Pekinu w dotychczas funkcjonującym systemie.

6. Z uwagi na eksperymentalną naturę chińskiego systemu gospodarczego i istotną rolę rywalizacji horyzontalnej między podmiotami promowanymi przez władze na poziomie lokalnym monitorowanie wprowadzania różnych regulacji na poziomie lokalnym, stref wolnego handlu czy tzw. nowych obszarów jak Shanghai Lingang New Area.

7. Mimo rosnących napięć należy podejmować próby wzmocnienia obecności sektorowej w Chinach w oparciu o istniejące formuły takie jak European Chamber Pharmaceutical Working Group w ramach Izby Handlowej Unii Europejskiej czy European Federation of Pharmaceutical Industries and Associations (EFPIA) i promowanie rozwiązań opartych na „zdrowej współzależności".

8. Europejskie firmy oczekują większych zachęt ekonomicznych ze strony Komisji Europejskiej co powoduje, że na tym poziomie struktury europejskie muszą rywalizować z chińskim kapitalizmem państwowym oferującym udogodnienia finansowe nie mające talkich ograniczeń jak te w Europie.

9. Odpowiednie organy Unii Europejskiej i państw członkowskich powinny monitorować aktywność chińskich firm posiadających licencje na produkcję fentanylu, monitorować sytuację z nielegalną sprzedażą syntetycznych opioidów w tym przede wszystkim fentanylu a także e-papierosów oraz analizować to zagadnienie w stosunkach amerykańsko-chińskich.

10. Wzmocnienie i lepsza koordynacja istniejących europejskich instrumentów w relacjach z Chinami, zarówno prawnych (np. Anti-Coercion), jak i politycznych (np. mapowanie europejskich inwestycji w Chinach, sieci europejskich konsulatów i centrów kultury) tak, aby pomóc w poprawieniu pozycji negocjacyjnej strony europejskiej (jak np. w 2024 podczas negocjacji w sprawie dopuszczenia samochodów elektrycznych).

11. UE powinna doskonalić i rozwijać mechanizmy obrony przed chińskimi działaniami dezinformacyjnymi oraz wpływanie na postawy elit europejskich, szczególnie w Parlamencie Europejskim oraz innych instytucjach unijnych. Istotne jest wspieranie istniejących departamentów przeciwdziałających dezinformacji takich jak Dział Komunikacji Strategicznej Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych, zwłaszcza komórki odpowiedzialnej za przeciwdziałanie dezinformacji i wrogim wpływom zewnętrznym (SG.STRAT.4). Istotnym jest tu aktywne promowanie własnej narracji głównie w państwach tzw. Globalnego Południa. W tym kontekście ważne będzie również wzmacnianie współpracy z partnerami międzynarodowymi, w tym USA i krajami Azji Wschodniej takimi jak Japonia, Korea Południowa czy Singapur, w celu identyfikowania i neutralizowania negatywnych efektów chińskich kampanii wpływu.

Wstęp

Początkowo, w latach 90. XX wieku, stosunki między Unią Europejską (UE) a Chińską Republiką Ludową (ChRL) były oparte na relacji partnerskiej i poszukiwaniu możliwości biznesowych. Mimo początkowego „zamrożenia stosunków" po wydarzeniach 4 czerwca 1989 r. – czyli stłumieniu protestów studenckich na Placu Tiaanmen, Unia Europejska kontynuowała relacje z Pekinem, wierząc że poprzez wzajemną współzależność gospodarczą doprowadzi do demokratyzacji Chin. W tym duchu w 1995 r. powstała *Długoterminowa koncepcja stosunków Chiny-UE* podkreślająca potrzebę integracji ChRL ze społecznością międzynarodową i światowymi rynkami, przy jednoczesnym nacisku na wprowadzenie rządów prawa w tym kraju[1]. Jednak ponad dekadę później w dokumencie *UE-Chiny: bliższe partnerstwo, większa odpowiedzialność* z 2006 r. Bruksela była mniej optymistyczna i zwracała uwagę na gospodarczą konkurencję ze strony Chin, wskazując ją jako istotne wyzwanie[2].

W 2016 r. pojawiła się pierwsza próba stworzenia wspólnej strategii UE wobec ChRL, czego wyrazem były *Elementy nowej strategii UE wobec Chin*. Dokument wzywał do skoordynowanych wysiłków państw członkowskich w celu zarządzania dwustronnymi stosunkami z Chinami w obliczu ich rosnących wpływów. Władze UE wierzyły, że po wdrożeniu takiej strategii nie będzie koniecznym dostosowywanie się do polityki USA, zwłaszcza pod rządami Donalda Trumpa[3]. Kontynuacją tego kierunku był komunikat *UE-Chiny – perspektywa strategiczna* z 2019 r., gdzie ChRL określono wprost mianem „konkurenta gospodarczego" i „rywala systemowego"[4]. Kolejne działania, takie jak raport Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych w 2022 r. czy przemówienie Ursuli von der Leyen w 2023 r. ugruntowały i rozbudowały "sinosceptyczne" stanowisko, promując „bardziej realistyczną i wielopłaszczyznową" politykę wobec Chin, które jednak nie oznacza dążeń ku całkowitemu zerwaniu relacji gospodarczych z tym krajem (*decoupling*)[5].

W oficjalnych dokumentach strategia rządu chińskiego wobec UE pozostaje niezmienna; zarówno w 2003 r., 2014 r. i 2018 r. Pekin konsekwentnie przedstawia Brukselę jako partnera do wieloaspektowej współpracy[6]. Jeszcze w 2023 r. chiński minister spraw zagranicznych Wang Yi deklarował, że relacje chińsko-unijne mają potencjał do dalszego rozwoju, a najbliższe dwie dekady mogą przynieść jeszcze bardziej prosperujące partnerstwo[7]. Warto jednak podkreślić, że UE jest postrzegana dość instrumentalnie, ma bowiem stanowić element subsydiarny w rozwoju i przyszłym statusie międzynarodowym ChRL.

W stosunkach bilateralnych między Chinami a UE istnieje wiele obszarów spornych znacząco wpływających na ich jakość. Obejmują one zarówno sprawy gospodarcze – wysoki deficyt handlowy po stronie UE, zarzuty o nieuczciwą konkurencję po stronie ChRL czy utrudnienia w dostępu unijnych przedsiębiorców do rynku chińskiego – jak i kwestie polityczne – przypadki

łamania praw człowieka w ChRL, przyszły status Tajwanu czy naruszanie niezależnego statusu Hongkongu.

Różnice te wynikają z ich odmiennych relacji gospodarczych i politycznych z Pekinem, co utrudnia podejmowanie jednomyślnych decyzji na szczeblu unijnym. Niemcy i Francja, ze względu na swoje interesy biznesowe, opierają się pełnemu procesowi *decouplingu*, choć zdają sobie sprawę z ryzyka nadmiernej zależności od Chin[8]. Z kolei Węgry, które w 2023 r. przyciągnęły chińskie inwestycje o wartości ponad 10 miliardów euro, chętnie angażują się w nowe inicjatywy z ChRL głównie w produkcję samochodów elektrycznych[9]. Pekin często manipuluje tymi relacjami tak, aby wykorzystywać i pogłębiać istniejące podziały wewnętrzne. Przykładowo, współpraca w formacie „17+1" (obecnie „14+1") z krajami Europy Środkowo-Wschodniej w przeszłości była pejoratywnie postrzegana przez Europę Zachodnią jako „koń trojański" inicjujący lub blokujący decyzje polityczne zgodnie z chińskimi interesami[10].

Stosunki UE-Chiny w dobie pandemii i wojny Rosji na Ukrainie

Po spotkaniu Rady Europejskiej w październiku 2022 r. poświęconego omówieniu stosunków z Chinami w konkluzjach pojawiło się jedno istotne zdanie: „Rada Europejska przeprowadziła dyskusję strategiczną na temat relacji UE a Chinami”[11]. Nie dodano ani jednego konkretu do ówczesnych konkluzji. Był to ewidentny manifest podziałów między państwami członkowskimi UE, które uniemożliwiają ustanowienie jednej europejskiej polityki wobec rządu w Pekinie. Od tego czasu (np. podczas spotkania Rady Europejskiej w grudniu 2023 r.) podziały udaje się niejako zasypywać, ale UE wciąż nie posiada spójnej polityki wobec Chin.

Obecne podejście rządów europejskich opiera się na podejściu trójwymiarowym do ChRL, które są jednocześnie partnerem, konkurentem oraz rywalem systemowym. UE wzywa do relacji stabilnych, równych, z wzajemnym poszanowaniem, mających na celu zmierzenia się ze współczesnymi wyzwaniami międzynarodowymi i regionalnymi. Stan pożądany jest jednak daleki od rzeczywistości. Ta obejmuje wydarzenia, które można określić jako brutalną rywalizację gospodarczą z łamaniem zasad handlu międzynarodowego (m.in. subsydia do produktów nowej zielonej gospodarki, jak baterie do samochodów elektrycznych czy turbin wiatrowych), ale także wyścigu technologicznego i o dostęp do surowców, zwłaszcza ziem rzadkich[12].

Stosunki polityczne między UE a Chinami nie są oparte o wzajemne poszanowanie wewnętrznych procesów politycznych (tj. autonomię wzajemną), którą strona chińska regularnie narusza (działania dezinformacyjne i sankcyjne przeciwko politykom europejskim i niektórym państwom członkowskim UE). Z drugiej strony, siły polityczne UE (głównie rządy państw członkowskich, ale także Komisja Europejska, Wysoki Przedstawiciel ds. Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, Parlament Europejski) nie znalazły jednego języka wobec rządu w Pekinie i wahają się między dwoma biegunami skrajnymi – między próbą wymuszenia respektowania standardów międzynarodowej ochrony praw człowieka a staniem się przedmiotem manipulacji ze strony Chin rozgrywających różne państwa unijne przeciw sobie.

Wymownym i symbolicznym przykładem różnego traktowania była wizyta przewodniczącą Komisji Europejskiej Ursuli von der Leyen oraz prezydenta Francji Emmanuela Macrona w kwietniu 2023 r. Chińska dyplomacja „celebrowała” francuskiego lidera, który uchodzi w ich oczach za polityka niezależnego od Waszyngtonu, a przewodniczącą KE potraktowano lekceważąco. Macrona witał na lotnisku minister spraw zagranicznych, a kolacją przyjął go prezydent Xi Jinping. Von der Leyen powitał minister ds. środowiska Chin, a wieczór spędziła wśród europejskich dyplomatów w Pekinie. Z jednej strony chiński dziennik „Global Times” demonizował von der Leyen jako amerykańską marionetkę a „Dziennik Ludowy” dawał wyrazy zrozumienia i oczekiwał koncyliacji w relacjach bilateralnych[13].

Strona chińska, w oficjalnych narracjach, postrzega przewodniczącą von der Leyen jako „marionetkę" Waszyngtonu[14], co jest istotne w kontekście rywalizacji handlowej i politycznej USA i Chin. Sytuacja z kwietnia 2023 pokazała, że obok wskazania miejsca dla przewodniczącą, Pekin "upiekł drugą pieczenię", jaką była próba ułożenia przyjaznych relacji dwustronnych z Francją (przy innych okazjach, także z Niemcami, Hiszpanami i Włochami).

W obliczu braku jednej europejskiej polityki wobec Chin, strona chińska nie respektuje UE na tyle, by szanować jej autonomię. Wręcz odwrotnie, Chiny próbują rozgrywać różnice między państwami członkowskimi UE na swoją korzyść, a także kontynuują wrogie działania dezinformacyjne (m.in. wybuchł skandal na jednym z uniwersytetów w Niderlandach, gdzie naukowcy zatrudnieni przy projektach sponsorowanych z grantów chińskich wydawali dezinformacyjne opinie np. na temat sytuacji w Sinciangu) [15].

Brak polityki europejskiej jest odbierany jako słabość Europejczyków. Z tej słabości wynika kilka kluczowych wniosków. Po pierwsze, od 30 grudnia 2020 r. czeka na ratyfikację wynegocjowane Kompleksowe porozumienie inwestycyjne UE i Chin (CAI, *Comprehensive Agreement on Investment*). Umowa ta mogłaby przynieść znaczącą poprawę warunków inwestycyjnych dla europejskiego kapitału w Chinach. Przeciwko tej umowie protestowali Amerykanie. Miało to związek przede wszystkim z faktem, że poprzez ułatwienia dla europejskich przedsiębiorców relatywna przewaga firm amerykańskich zostałaby ograniczona[16]Znajduje to odzwierciedlenie w strukturze chińskiego eksportu do Unii Europejskiej. W latach 1995–2021 struktura eksportu Chin do państw Unii Europejskiej uległa znaczącym zmianom, odzwierciedlając rosnącą zależność od zaawansowanych technologicznie i strategicznych produktów. W 1995 roku import z Chin wynosił 26 miliardów USD i składał się głównie z tekstyliów, zabawek i obuwia, które miały charakter produktów o niskiej wartości dodanej. W 2021 roku wartość eksportu wzrosła do 550 miliardów dolarów, a dominującą rolę zaczęły odgrywać maszyny, urządzenia elektryczne i elektroniczne, chemikalia oraz metale. W szczególności wzrosło znaczenie produktów uznawanych za krytyczne, takich jak laptopy, monitory, farmaceutyki, instrumenty medyczne oraz komponenty do odnawialnych źródeł energii, co podkreśla wzrastającą zależność UE od dostaw z Chin w kluczowych sektorach przemysłowych. Tym samym to Chiny stają się centrum oddziaływania w czwartej rewolucji przemysłowej natomiast postępujące dezindustralizacja Europy zmusza państw członkowkie do poszukiwania nowych rozwiązań.

Umowa CAI pozostaje jednak nieratyfikowana przez stronę europejską, tj. Parlament Europejski. Po uzgodnieniu umowy w grudniu 2020 r. w marcu 2021 r. Unia Europejska wprowadziła sankcje przeciw Chinom za ludobójstwo na Ujgurach. W ramach retorsji Chiny wprowadziły sankcje przeciwko firmom europejskim wobec pięciu posłów do Parlamentu Europejskiego oraz dziesięciu dyplomatów europejskich. Kwestia przyszłej ratyfikacji CAI jest ważnym element w próbie ułożenia przyszłych relacji europejsko-chińskich[17].

Od grudnia 2021 r. trwa polityka sankcji Chin wobec Litwy za otwarcie przedstawicielstwa Tajwanu w tym kraju pod nazwą „Tajwan" (a nie „Taipei"). Sankcje chińskie są wyjątkowo głębokie. Import jakichkolwiek produktów wyprodukowanych (nawet częściowo) na Litwie jest zakazany do Chin. Chińczycy wywierają nacisk na europejskie firmy, by wycofywały produkcję z Litwy, co ma negatywny efekt dla wspólnego europejskiego rynku oraz dla sytuacji gospodarczej na Litwie. Pod chińskim naciskiem ugina się litewska opinia publiczna: jedynie 13% Litwinów w 2022 r. popierało swój rząd w sporze z Pekinem[18].

Od ataku Rosji na Ukrainę w lutym 2022 r. pozycja Chin staje się jeszcze bardziej istotna. Z perspektywy dyplomatów europejskich, jak i amerykańskich Pekin jest ostatnim miejscem, które może wywrzeć skuteczny wpływ na zachowania Rosjan w wojnie w Ukrainie. Wydaje się, że dla Chińczyków „czerwoną linią" jest zagrożenie użycia broni atomowej przez Rosjan w Ukrainie.

Zmieniające się otoczenie relacji europejsko-chińskich dotyczy także relacji obu podmiotów ze Stanami Zjednoczonymi. W przypadku niechęci do politycznej współpracy między USA a państwami europejskimi w dziedzinie bezpieczeństwa (prezydentura Donalda Trumpa, 2017–2021) w Waszyngtonie, w kalkulacjach Pekinu cała UE zyskiwała na politycznej atrakcyjności jako potencjalny podmiot polityczny, przy malejącej obecności politycznej Stanów

Tabela nr 1. Zmiany esportu Chiny UE

Kategoria	Udział w imporcie z Chin 1995 (%)	Udział w imporcie z Chin 2021 (%)
Inne	22	16
Samochody, traktory	4	4
Instrumenty	6	4
Metale	7	6
Chemikalia	7	7
Maszyny i urządzenia mechaniczne	14	21
Maszyny i urządzenia elektryczne	7	27
Obuwie i nakrycia głowy	6	3
Skóra	6	3
Zabawki, gry i sport	6	3
Tekstylia	19	9

Zjednoczonych w Europie. To właśnie w tamtym momencie historycznym wynegocjowano CAI. Jednak zbliżenie między USA a państwami europejskimi zarówno w ramach współpracy UE-USA jak i w ramach NATO, jak i w obliczu ataku rosyjskiego na Ukrainę, całkowicie przearanżowało wcześniejsze uwarunkowania[19]. W tle bilateralnych relacji znajduje się rosnące napięcie na linii Chiny-USA. Choć przewodniczący Rady Europejskiej Charles Michel deklarował, że „Europa jest graczem, a nie polem gry", UE brakuje siły politycznej, aby nie być zależnym od żadnego z tych globalnych mocarstw[20]. Jest to szczególnie ważne w kontekście rosyjskiej agresji na Ukrainę w 2022 r. W obecnej sytuacji wojskowych zdolności samoobrony państw UE, USA pozostaje gwarantem bezpieczeństwa w Europie. Sytuację utrudniają jednak rosnące napięcia w obszarze Pacyfiku, które w razie wybuchu konfliktu mogą odwracać uwagę Waszyngtonu od sytuacji w Europie. Bez odpowiedniego zaplecza amerykańskiego lub znacznego rozwoju własnych możliwości obronnych, UE nie będzie w stanie rywalizować z Chinami w sposób efektywny.

Europejskie niedobory w kontekście rywalizacji gospodarczo-politycznej z Chinami i Stanami Zjednoczonymi były podstawą raportu Mario Draghiego, który zaprezentowano we wrześniu 2024 roku. Raport Draghiego następnie stał się podstawą planowania działań wszystkich członków nowej (drugiej) Komisji Europejskiej pod przewodnictwem von der Leyen[21].

Wyzwania, które Draghi zdiagnozował w trójkącie UE-Chiny-USA sprowadzają się trzech kluczowych obszarów, które razem złożyć powinny się na odzyskanie przez UE konkurencyjności gospodarczej względem partnerów. Podstawą analizy Draghiego jest stwierdzenie, że trzech aktorów odpowiada za 60% światowej gospodarki, a jednocześnie „handel światowy zwalnia, geopolityka się dzieli na kawałki, a zmiany technologiczne przyspieszają". Jednocześnie spośród trójki to UE jest najbardziej narażona na zawirowania w kanałach dostaw: stosunek handlu do PKB wynosi ponad 50% w UE, a jedynie 37% w Chinach i 27% w USA. UE importuje 80% technologii cyfrowych oraz ma najwyższe ceny energii spośród trójki.

Owe trzy obszary to innowacje, dekarbonizacja oraz bezpieczeństwo. W każdym obszarze dochodzi do zawirowań i opóźnień Europejczyków, którzy muszą, zdaniem Draghiego, zainwestować potężne środki w odbudowanie zdolności konkurencyjnych zwłaszcza w obszarze technologii cyfrowych (względem USA i Chin) oraz bezpieczeństwa (wieloletnie zaległości). Rynek dekarbonizacyjny jest asymetryczny: Europejczycy utworzyli popyt, z którego korzystają przede wszystkim chińscy producenci wspierani subsydiami rządu chińskiego. Tym samym na rynku dochodzi do nierówności konkurencyjnych i wypierania europejskich producentów, co może skończyć się utratą miejsc pracy w UE (a nie zamianą miejsc pracy na „zielone" w nowej gospodarce)[22].

Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że pomimo wysiłków administracji Bidena, aby przekonać Unię Europejską do zmniejszenia uzależnienia od importu z Chin sytuacja jest odwrotna. Prowadzi to do rosnącej rozbieżności interesów gospodarczych między USA a Europą i może w przyszłości utrudnić osiągnięcie porozumienia w kwestiach związanych z bezpieczeństwem narodowym i polityką technologiczną w zakresie współpracy z Chinami. Do takiej sytuacji doszło kiedy USA próbowały zablokować sprzedaż produktów Huawei i chińskich systemów 5G w Europie ze względów bezpieczeństwa narodowego[23].

Jednak spore zmiany może przynieść zmiana amerykańskiej polityki wobec dotyczasowych sojuszników. To w konteście amerykańskiej polityki wobec Chińskiej Republiki Ludowej. W 2025 roku relacje

europejsko-chińsko-amerykańskie wchodzą na nowe wody. Wiele zmiennych pozostaje nieprzewidywalnych, a wśród największych pytań pozostaje nowa administracja amerykańska prezydenta Donalda Trumpa. Stosunki europejsko-chińskie przeszły przez ważny etap w drugiej połowie 2024 roku, gdy UE zdecydowała się na asertywne zachowanie przy wprowadzeniu ograniczeń na import chińskich samochodów. Pokaz asertywności wobec Pekinu na moment przed ochłodzeniem relacji europejsko-amerykańskich może skutkować nowym otwarciem dla relacji europejsko-chińskich. Widać to na przykład przy możliwości inwestowania w szpitale chińskie z udziałem kapitału zagranicznego. Już przy poprzedniej administracji Trumpa UE i Chiny wynegocjowały porozumienie CAI, które być może teraz będzie mogło być odświeżone, jeśli usunięte zostałyby przeszkody polityczne (jak sankcje na Litwę czy złagodzone będą represje na Ujgurów). Prawdopodobieństwo tego scenariusza pozostaje jednak poniżej 50% tak długo, jak bliskie pozostają relacje chińsko-rosyjskie, a Moskwa prowadzi wojnę przeciw Ukrainie. Niewykluczone, że zbliżenie europejsko-chińskie mogłoby pozwolić na skuteczną misję pokojową (rozejmową) między Rosją a Ukrainą.

Jednocześnie istotnym pytaniem pozostaje także architektura europejskiego bezpieczeństwa. Prezydent Trump powinien być zadowolony – gdy nawoływał Europejczyków by łożyli więcej na własne bezpieczeństwo przed pięciu laty tylko garstka państw europejskich spełniała 2% wydatków wojskowych (2014, dwa kraje), ustanowiony przez NATO. Dziś już większość europejskich członków NATO wydaje ponad 2% na swoje armie, a niektóre, jak Polska, wydają wyższy odsetek PKB na budżet wojskowy niż USA[24].

Mimo tych dobrych wieści sojusz bezpieczeństwa europejsko-amerykańskich pozostaje niepewny, a przyszłość NATO jest niejasna przy prezydenturze Trumpa. W nie najgorszym przypadku (scenariusz A) nowy rząd amerykański będzie prowadził otwarcie wrogą politykę wobec UE. Doradca prezydenta Trumpa Elon Musk publicznie poparł m.in. skrajnie prawicową partię AFD w wyborach niemieckich (luty 2025 rok), a urzędnicy Komisji Europejskiej kreślą scenariusze odpowiedzi na wprowadzane cła antyeuropejskie. Ursula von der Leyen już zapowiada, że UE chętnie kupi amerykański gaz skroplony[25].

W najgorszym przypadku (scenariusz B) Amerykanie będą grali na podział i skłócenie państw europejskich tak, by UE stała się niezdolna do podejmowania jakichkolwiek decyzji. Jeśli Waszyngton przyjmie taką strategię, a europejskie rządy mu nie ulegną, to może okazać się, że jest nowe miejsce dla dyplomacji chińskiej na Starym Kontynencie. Tylko, że w obu scenariuszach UE jest atakowana z Zachodu i musi prowadzić działalność obronną wobec nowego zagrożenia. Przede wszystkim skupić się będzie na obronie jedności i własnych wartości w Ukrainie i na Bałkanach.

Jeżeli decydenci w Pekinie uznają, że jest w ich interesie spójność europejska niezależna od Waszyngtonu lub jakakolwiek, ale ważnym jest, by klient był zamożny i był w stanie dalej kupować chińskie panele fotowoltaiczne i samochody elektryczne, to może się okazać, że Chińczycy będą bardziej lub mniej aktywnie, ale jednak – wspierać jedność Unii Europejskiej, a nie grać na jej podział.

Najbardziej prawdopodobny scenariusz to ochłodzenie relacji transatlantyckich, ale nie na tyle, by doszło do przewartościowania sojuszy. NATO prawdopodobnie przetrwa, a wojna obronna Ukrainy prawdopodobnie będzie wspierana, tylko inaczej. Więcej odpowiedzialności spadnie na państwa europejskie, które przyspieszą transformację energetyczno-klimatyczną, a może i cyfrową (Draghi), jednocześnie lepiej chroniąc własne przedsiębiorstwa i miejsca pracy. W tym celu niewykluczone będą poszukiwania nowych źródeł finansowania inwestycji w bezpieczeństwo, transformację i innowacje. Nie wykluczone, że pomysł komisarza Andriusa Kubiliusa zostanie przyjęty przez przynajmniej część rządów europejskich. Komisarz UE ds. obrony mówił o potrzebach wydatków zbrojeniowych państw europejskich na poziomie 100 mld euro[26].

Wpływanie na europejską architekturę bezpieczeństwa

W ostatnich latach Komunistyczna Partia Chin zintensyfikowała swoje działania mające na celu wywieranie wpływu na globalne środowisko polityczne, gospodarcze i społeczne, w konsekwencji czego następuje osłabienie instytucji demokratycznych i kształtowanie narracji propagandowo umacniających pozycję Chin na arenie międzynarodowej. Pekin rozwija swoje wpływy poprzez zaawansowane technologie, manipulację informacjami, obecność w sektorach strategicznych czy słabości systemowe, aby wpływać zarówno na procesy decyzyjne innych państw, jak i na opinię publiczną; te metody ukazują przemyślane i wielowymiarowe podejście.

Chiny dzielą wspólne cele z Rosją, a ich „partnerstwo bez granic" ma istotny wpływ na bezpieczeństwo europejskie, szczególnie w kontekście wojny w Ukrainie. Choć formalnie neutralny i deklarujący wsparcie dla nienaruszalności terytorium każdego państwa, Pekin wspiera Kreml gospodarczo, np. poprzez zwiększające się zakupy ropy naftowej i gazu, a także politycznie, np. wielokrotnie wstrzymując się od głosu podczas głosowań ONZ nad pociągnięciem Moskwy do odpowiedzialności potępiających agresję na Ukrainę[27]. Takie podejście odzwierciedla wspólny interes Chiny i Rosji w podważaniu zachodniego, liberalnego porządku międzynarodowego.

Jednym z kluczowych obszarów tej współpracy są kampanie dezinformacyjne. Oba państwa wykorzystują media tradycyjne i społecznościowe do wzmacniania narracji, które polaryzują opinię publiczną. Na wczesnym etapie inwazji Rosji na Ukrainę chińskie media państwowe kupowały reklamy na Facebooku, promując prorosyjskie narracje, po tym jak Meta zablokowała możliwość zakupu reklam przez rosyjskie podmioty[28]. Ponadto chińskie i rosyjskie kanały często powtarzają te same tezy o rzekomym złamaniu wynikającej z dorobku OBWE zasady niepodzielnego bezpieczeństwa, przedstawiając działania państw NATO jako „uzasadnione obawy" o zagrożenie z ich strony[29]. Ta retoryka jest również elementem chińskiej strategii Globalnej Inicjatywy Bezpieczeństwa – Pekin wzmacnia retorykę Moskwy, realizując jednocześnie własne cele strategiczne i próbując wpleść ten światopogląd do globalnego dyskursu o bezpieczeństwie[30]. Głównym obiektem szkodliwych narracji jest przede wszystkim USA. W 2024 roku chińskie media rozpowszechniały rosyjską dezinformację o niepowiadomieniu przez Waszyngton o planowanym zamachu terrorystycznym w hali koncertowej Crocus City Hall[31]. Jednocześnie Chiny, inaczej niż Rosja, przedstawia Europę jako ofiarę dominacji USA, starając się tym wpływać na sojusz transatlantycki. Tak skoordynowane działania osłabiają jedność Zachodu i promują wspólną wizję światową Chin i Rosji.

Długoterminowe konsekwencje wsparcia Pekinu dla Kremla są znaczące. KPCh postrzega Moskwę jako kluczowego sojusznika w ideologicznej starciu z Waszyngtonem, a w tym kontekście wojna w Ukrainie stanowi jedną z najważniejszych starć świata autorytarnego i demokratycznego.

Jej ostateczny wynik wpłynie zatem nie tylko na krajobraz bezpieczeństwa Europy, ale także równowagę sił w polityce globalnej. Zwycięstwo Rosji lub ustępstwa terytorialne ze strony Ukrainy ośmieliłyby Chiny do realizacji swoich ambicji wobec Tajwanu i zachęciłyby do bardziej agresywnych działań w Europie i na świecie[32].

W obliczu walki o światową dominację zaangażowanie Chin w Europie staje się coraz bardziej asertywne i wielowymiarowe. Poza dwuznaczną postawą wobec wojny w Ukrainie Pekin aktywnie kształtuje środowisko polityczne i bezpieczeństwa w Europie, aby dostosować je do swoich strategicznych celów. Od budowania relacji z wpływowymi aktorami politycznymi, przez prowadzenie zaawansowanych kampanii dezinformacyjnych, po stosowanie cyberataków – Chiny wykorzystują szeroki wachlarz narzędzi, aby wzmocnić swoje oddziaływanie. Działania te nie są jedynie reakcją na bieżące wydarzenia, lecz odzwierciedlają przemyślaną strategię zmierzającą do zmiany europejskiego postrzegania globalnej dynamiki sił, osłabienia jedności transatlantyckiej oraz wypracowania przestrzeni dla Chin jako kluczowego gracza w przyszłości regionu.

Dyplomacja partyjna

Wraz z postępującą centralizacją władzy KPCh intensyfikuje swoje działania w Europie. Infiltracja elit politycznych zaczyna się od dyplomacji partyjnej, którą KPCh stosuje do nawiązywania kontaktów z grupami na całym świecie. Za te działania odpowiedzialny jest przede wszystkim Wydział Łączności Międzynarodowej KPCh (*International Liaison Department* – ILD), który w latach 2002–2017 nawiązał kontakty z ponad 400 partiami politycznymi w 161 krajach, w tym w Polsce, uczestnicząc w ponad 2600 spotkaniach[33]. Inne dane mówią o współpracy z nawet 600 partiami – która nie jest nacechowana komponentem ideologicznym[34]. Podstawowym zadaniem tej jednostki jest, w słowach kierującego ILD w latach 2015–2022 Songa Tao, „umocnienie pozycji KPCh jako partii rządzącej [w Chinach – przyp. aut.] i ochrona bezpieczeństwa socjalizmu o chińskiej charakterystyce” [35]. Celem ILD jest również promocja innych interesów politycznych i gospodarczych Chin, a także budowanie pozytywnego wizerunku kraju i oddziaływanie na elity; ten organ odgrywa zatem kluczową rolę w budowaniu relacji z zagranicznymi politykami. Działania ILD obejmują regularne spotkania i szkolenia dla zagranicznych kadr oraz sponsorowanie szkół partyjnych za granicą[36].

W dyplomacji partyjnej KPCh charakteryzuje się pragmatycznym podejściem i współpracą niezależnie od poglądów politycznych. Taka elastyczność pozwala Chinom utrzymywać relacje z dowolnymi partiami; dzięki temu są przygotowane na każdy polityczny obrót sprawy. Wśród ugrupowań utrzymujących kontakty z KPCh z prawej strony sceny politycznej można wymienić niemiecką AfD, włoską Legę, francuskie Zjednoczenie Narodowe, a z lewej –niemiecką Die Linke czy europejskie partie komunistyczne (Portugalska Partia Komunistyczna, Francuska Partia Komunistyczna, Komunistyczna Partia Czech i Moraw, itp.). Pomimo skrajnych różnic ideologicznych, te ugrupowania często prezentują zbieżne stanowiska w kwestiach takich jak zagraniczna ingerencja w procesy polityczne UE czy stosunki z Chinami i z Tajwanem[37]. Tego rodzaju zbieżność wskazuje na strategiczne dostosowanie narracji tych partii do chińskich interesów.

Analizując działania Wydziału Łączności Międzynarodowej należy wskazać, że przeważająca większość koordynowanych przez niego spotkań w 2024 r. odbyła się z reprezentantami krajów europejskich (z 62 spotkań 50 dotyczyło państw członkowskich UE). Europa wyraźnie wyróżnia się jako priorytet dla Pekinu, co odzwierciedla jego dążenie do zacieśniania więzi gospodarczych i politycznych. Spotkania najczęściej odbywały się z udziałem reprezentantów krajów Europy Zachodniej takich jak Hiszpania, Niemcy czy Francja, choć były również takie z udziałem Polski, Rumunii czy Bułgarii. Powtarzające się tematy rozmów dotyczyły wzmacniania stosunków bilateralnych, współpracy gospodarczej czy wymiany kulturalnej i kontaktów międzyludzkich. Warto jednak podkreślić, że niektóre ze spotkań poruszały kluczowe zagadnienia polityczne, nieraz określane jako „globalne wyzwania” podejmowane w „duchu multilateralizmu” jak: wojna na Ukrainie, europejskie cła na chińskie pojazdy elektryczne, łańcuchy dostaw czy współpraca w ramach inicjatywy Pasa i Szlaku (patrz tabela nr 1).

Tabela nr 2. Przykłady spotkań europejskich polityków z KPCh w 2024 r.

Data	Państwo	Podmiot	Temat spotkania
29 stycznia	UE	Jens Eskelund, prezes Europejskiej Izby Handlowej w Chinach	Współpraca gospodarcza i handlowa, pogłębianie wzajemnego zrozumienia.
26 lutego	Holandia	Marcel de Vink, Dyrektor Generalny ds. Politycznych	Stosunki bilateralne, stosunki UE-Chiny, kwestie regionalne.
14 marca	Niemcy	Rudolf Scharping, były przewodniczący Socjaldemokratycznej Partii Niemiec (SPD)	Rocznica strategicznego partnerstwa, współpraca gospodarcza i handlowa, „dwie sesje" Chin.
28 marca	Polska	Wojciech Zajączkowski, Dyrektor Departamentu Azji i Pacyfiku MSZ	75. rocznica nawiązania stosunków dyplomatycznych, rozwój strategicznego partnerstwa.
26 kwietnia	Włochy	Nicolas Stumpo, poseł Partii Demokratycznej	Kompleksowe partnerstwo strategiczne, współpraca w dziedzinie gospodarki, handlu, nauki, technologii, wymiany międzyludzkiej i kulturalnej oraz współpraca na szczeblu lokalnym, multilateralizm.
3 czerwca	UE	Jan Zahradil , wiceprzewodniczący grupy Europejskich Konserwatystów i Reformatorów w Parlamencie Europejskim	Stosunki Chiny-UE i działania na rzecz ich stabilności, współpraca w dziedzinie nauki i technologii, łańcuchy dostaw.
6 czerwca	Dania	Lisbet Zilmer-Johns, sekretarz stanu ds. polityki zagranicznej	Współpraca w zakresie zielonej transformacji, współpraca w ONZ, stosunki Chiny-UE.
19 czerwca	Hiszpania	José Luis Centella , przewodniczący Partii Komunistycznej	Stosunki bilateralne współpraca kulturalna i polityczna, w tym Inicjatywa Pasa i Szlaku.
26 czerwca	Hiszpania	Diego Martínez Belío , Sekretarz Stanu ds. Zagranicznych	Stosunki bilateralne, cła UE na chińskie pojazdy elektryczne, kryzys na Ukrainie.
27 czerwca	Austria	Christian Stocker, sekretarz generalny Austriackiej Partii Ludowej	Współpraca bilateralna, cła UE na chińskie pojazdy elektryczne, kryzys na Ukrainie.
28 czerwca	Rumunia	Flavius Caba-Maria, prezes Middle East Political and Economic Institute	75. rocznica stosunków dyplomatycznych, współpraca bilateralna, poglądy Xi Jinpinga na socjalizm z chińską specyfiką nowej ery.
4 lipca	Hiszpania	Jose Luis Rodriguez Zapatero, były premier Hiszpanii	Stosunki bilateralne, współpraca gospodarcza, cła UE na chińskie pojazdy elektryczne, wyzwania globalne i multilateralizm.
10 września	Chorwacja	Zeljko Reiner, zastępca przewodniczącego parlamentu	Kompleksowa współpraca partnerska, stosunki bilateralne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie strony internetowej Wydziału Łączności Międzynarodowej KPCh, www.idcpc.org.cn (stan z dn. 11.02.2025).

Warto również wspomnieć, że poza Europą, znacząca liczba spotkań odbyła się z reprezentantami państw tzw. Globalnego Południa (Afryka oraz Ameryka Środkowa i Południowa – po 13% wszystkich spotkań) a także Azji Południowo-Wschodniej (11%), wskazując na silne zaangażowanie Chin w budowanie globalnych wpływów i ochronę swoich interesów gospodarczych i strategicznych (patrz diagram nr 1).

Diagram nr 1. Spotkania WŁM KC z politykami Unii Europejskiej na tle innych regionów

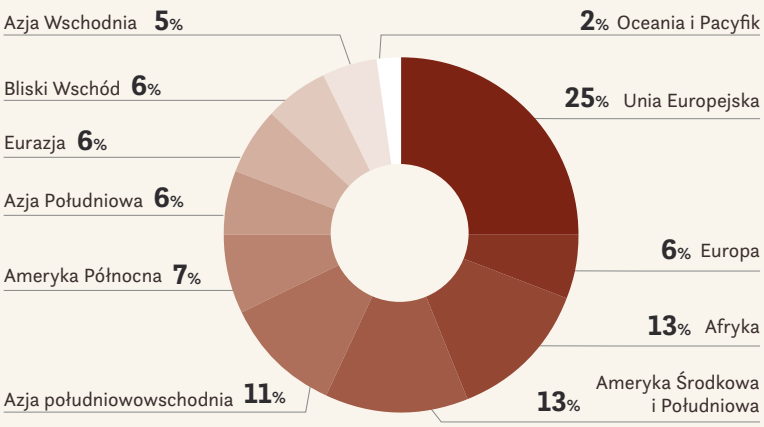

Źródło: Opracowanie własne na podstawie strony internetowej Wydziału Łączności Międzynarodowej KPCH, www.idcpc.org.cn (stan z dn. 11.02.2025).

Wpływanie na opinię publiczną

Chińskie kampanie dezinformacyjne ewoluowały od nieatrakcyjnego, propagandowego promowania pozytywnego wizerunku ChRL do bardziej agresywnych taktyk na wzór strategii rosyjskich. Ich celem stało się podważanie zaufania do systemów demokratycznych, a także wzmacnianie polaryzacji społecznej poprzez istniejące kwestie sporne i teorie spiskowe.

W 2024 roku przykłady działań dezinformacyjnych były zauważalne zwłaszcza w okresie poprzedzającym wybory prezydenckie w USA oraz wybory prezydenckie i parlamentarne na Tajwanie. W obu przypadkach kontrolowane przez Chińczyków konta na mediach społecznościowych rozpowszechniały narracje mające na celu dyskredytację kandydatów różnych grup politycznych, poddanie w wątpliwość rzetelności procesu wyborczego i pobudzanie negatywnych emocji. W USA dezinformacja wykorzystywała kwestie takie jak kontrola broni, bezdomność, narkotyki, nierówności rasowe i konflikt Izrael-Hamas[38]. Na Tajwanie wykorzystywano obawy o konflikt w Cieśninie Tajwańskiej czy przyszłość sojuszu transatlantyckiego[39].

Chociaż chińskie kampanie dezinformacyjne dotychczas nie były szczególnie skuteczne w kształtowaniu opinii publicznej w UE ze względu na brak zrozumienia lokalnych kontekstów i źle zredagowane treści, nie należy ich lekceważyć. Znaczące inwestycje ChRL w nowe technologie znacznie zwiększyły ich zdolność do tworzenia treści dezinformacyjnych. Uderzającym przykładem było wielokrotne wykorzystanie techniki deepfake podczas wyborów na Tajwanie. Wygenerowane filmy przedstawiały czołowych polityków w kompromitujących scenach (Luo Chi-cheng i Hung Sun-han) czy promujących kryptowaluty (Tsai Ing-wen, Lai Ching-te)[40]. Dezinformacja umożliwiła również efektywne rozpowszechnianie fałszywej informacji na wielu platformach. Przykładowo, trzystustronicowa książka „Secret History of Tsai Ing-wen", zamieszczona na platformie zewnętrznej, została wygenerowana przez sztuczną inteligencję. Jej fragmenty posłużyły m.in. jako podstawa dla setek krótkich filmów również wygenerowanych przez sztuczną inteligencję, naśladujących formaty wiadomości telewizyjnych[41]. Takie materiały następnie były masowo udostępniane na mediach społecznościowych przez sieci botów mając na celu dyskredytacje demokratycznego systemu rządzenia.

Podobne taktyki mogą mieć poważne konsekwencje, znacząco wpływając na wyniki wyborów czy doprowadzając do dymisji polityków,

np. tajwańskiego ministra rolnictwa Chen Chi-chunga w 2023 r. po tym, jak stał się celem szkodliwych narracji[42]. W dłuższej perspektywie operacje te mogą podważyć zaufanie publiczne do instytucji demokratycznych w Europie, prowadząc do społecznego i politycznego chaosu.

Za chińskie kampanie propagandowe i dezinformacyjne odpowiada szereg instytucji. Są one zarządzane przede wszystkim przez Departament Propagandy KPCh, który odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu zarówno krajowej, jak i międzynarodowej narracji. Z kolei nadzór nad rozpowszechnianiem narracji za granicą pełni Biuro Propagandy Zewnętrznej, znane również jako Biuro Informacyjne Rady Państwa, które współpracuje z mediami, placówkami dyplomatycznymi i instytutami badawczymi w celu budowania korzystnego wizerunku Chin. Promowanie chińskiego dyskursu przypada również instytucjom w ramach Zjednoczonego Frontu, skupiającym się na oddziaływaniu na zagraniczne elity polityczne, środowiska akademickie i diaspory chińskie. Z kolei Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego oraz Armia Ludowo-Wyzwoleńcza (PLA), poprzez swój Departament Systemów Sieciowych, angażują się w cyberoperacje, które mają przedstawiać propagandowy wizerunek Chin w mediach społecznościowych[43]. W tym celu wykorzystuje się grupy takie jak 50 Cent Party czy Water Army, które zalewają internet przychylnymi Chinom komentarzami oraz neutralizują krytyczne głosy. Przykłady takich instytucji można mnożyć; wspólnie tworzą one rozbudowaną i skuteczną sieć dezinformacyjną, której celem jest osłabianie demokratycznych instytucji oraz promowanie narracji zgodnych z interesami KPCh.

W kontekście polskiej prezydencji w Radzie UE należy zwrócić uwagę, na ile kampanie chińskie są zbieżne z rosyjskimi. ChRL coraz częściej używa i doskonali rosyjskie taktyki manipulacji informacją w celu realizacji własnych celów geopolitycznych. Osiągnięcia wieloletnich działań dezinformacyjnych Kremla zachęciły KPCh do obserwacji i nauki rosyjskich narzędzi, aby wpływać na wynik wyborów czy dyskredytować procesy demokratyczne[44]. Pekin i Moskwa stosują także podobne narracje dezinformacyjne – oba kraje koncentrują się na przedstawianiu Zachodu, szczególnie USA, jako świata hipokrytycznego, imperialistycznego, a także upadającego. Wspólne cele obu państw były widoczne chociażby w kontekście wojny na Ukrainie, gdy chińskie władze poinstruowały media, aby nie podawały informacji „niekorzystnych dla Rosji lub sympatyzujących z Zachodem" i używały tylko wiadomości z państwowych podmiotów[45]. Te z kolei często współpracują z rosyjskimi mediami jak Voice of Russia czy Russia Today, co umożliwia wzajemne nagłaśnianie spójnej dezinformacji[46]. Współpraca obejmuje również wymianę doświadczeń w kontroli zagranicznych „szkodliwych" treści i promocji pozytywnego wizerunku w Internecie; od 2017 r. Chińska Administracja Cyberprzestrzeni i Roskomnadzor odbyli kilka spotkań na ten temat[47]. Rozwijająca się współpraca między Chinami a Rosją stawia nowe wyzwania przed społeczeństwami demokratycznymi i integralnością informacji.

Ataki w cyberprzestrzeni

Oprócz dezinformacji, poważnym zagrożeniem są również cyberataki. Holenderski organ ds. zwalczania terroryzmu i bezpieczeństwa (NCTV) w swoim raporcie ostrzegał przed intensyfikacją ataków ze strony Chin i Rosji[48]. Ataki te stają się coraz częstsze, bardziej kompleksowe i technicznie bardziej wyrafinowane. Jednym z przykładów takich działań jest przypadek sieci hakerskiej Volt Typhoon, które atakowało amerykańską infrastrukturę wojskową i cywilną[49]. Według Microsoftu, od połowy 2021 roku Volt Typhoon prowadzi kampanię mającą na celu infiltrację infrastruktury krytycznej w różnych sektorach takich jak komunikacja, przemysł, usługi użyteczności publicznej, transport, budownictwo, IT i edukacja[50].

Skala zagrożenia cyberbezpieczeństwa stwarzanego przez Chiny jest znaczna, napędzana przez rozległą siatkę, w którą zaangażowanych jest około 600 000 osób[51]. Istotna jest tu skala, z którym szeroko rozumiany Zachód może mieć problemy. Ta liczba znacznie przekracza personel FBI, a według deklaracji jej dyrektora, nawet gdyby każdy agent ds. cyberbezpieczeństwa i analityk wywiadu FBI skupił się wyłącznie na chińskim zagrożeniu cybernetycznym, liczba chińskich hakerów nadal przewyższałaby liczbę pracowników tej instytucji o co najmniej 50 do 1[52]. Ta liczba jest konsekwencją wdrażania chińskich planów zdominowania rynku cybernetycznego, w tym cyberbezpieczeństwa, takich jak strategia fuzji wojskowo-cywilnej, której celem jest wzmocnienie integracji międzysektorowej. Ta inicjatywa, zwłaszcza od 2015 r.,

wdraża ściślejszą współpracę między podmiotami prywatnymi i rządem. KPCh zamiast niezależnych hakerów coraz częściej wykorzystuje wykreowane na szczeblu państwowym grupy; w tym celu rząd stara się przyciągnąć największe talenty w dziedzinie cyberbezpieczeństwa poprzez różne zachęty, w tym nagrody finansowe, prestiżowe stanowiska i możliwości rozwoju kariery w organizacjach powiązanych z państwem. Chiny poczyniły także znaczące inwestycje w edukację w zakresie cyberbezpieczeństwa, tworząc liczne instytucje zajmujące się szkoleniem następnego pokolenia ekspertów ds. cyberbezpieczeństwa. W szczególności uniwersytety „Siedmiu Synów Obrony Narodowej" (np. Beijing Institute of Technology, Nanjing University of Science and Technology czy Harbin Engineering University) odegrały kluczową rolę w opracowywaniu specjalistycznych programów, które koncentrują się na najnowocześniejszych technologiach, takich jak sztuczna inteligencja, uczenie maszynowe i analiza danych, znacząco przyczyniając się do zdolności cybernetycznych PLA[53]. Cyberataki z Chin łączą więc zaawansowane technologie z szerokim wsparciem instytucjonalnym, stanowiąc jedno z największych wyzwań dla zachodniego cyberbezpieczeństwa.

Obszary gospodarczego uzależnienia: charakterystyka ogólna

Oprócz politycznego wymiaru, który nie koniecznie może przekładać się na zmiany systemów demokratycznych w autorytarne, uzależnienie gospodarcze, dotychczas postrzegane jako narzędzie zmiany Chin na bardziej demokratyczne stanowi o możliwościach wykorzystywania gospodarki jako lewara politycznego w polityce międzynarodowej Pekinu. Na stosunki z Chinami wpływ ma także otoczenie gospodarce w UE. Transformacja energetyczno-klimatyczna (Zielony Ład) i otoczenie energetyczne (głównie zawirowania na rynkach surowców od lutego 2022) powodują poważne zachwiania w gospodarkach europejskich. Od kilku lat narasta przewaga przemysłowa Chin oraz w nowych technologiach, także klimatycznych. Wykorzystując europejską zieloną transformację oraz stosując politykę subsydiów do własnej produkcji, strona chińska zaczyna dominować w obszarze wielu sektorów w tym przede wszystkim metali ziem rzadkich, samochodów elektrycznych czy paneli fotowoltaicznych[54].

Unia Europejska wykazuje znaczną zależność od Chin w kluczowych sektorach gospodarki, takich jak energetyka odnawialna, zdrowie, elektronika, przemysły energochłonne oraz technologie obronne i kosmiczne. Wysoki poziom importu kluczowych surowców i komponentów, takich jak panele fotowoltaiczne (72%), antybiotyki (98%), laptopy (89%) czy surowce niezbędne do produkcji przemysłowej, w tym mangan (90%) i specjalistyczne chemikalia (100%), wskazuje na strategiczne uzależnienie UE od dostaw z Chin. Szczególnie niepokojące jest to w kontekście rosnących napięć geopolitycznych i potrzeby zabezpieczenia europejskich łańcuchów dostaw. Zostało

to odnotowane przez struktury europejskie. W 2020 roku Komisja Europejska opublikowała dwa raporty dotyczące pozyskiwania krytycznych surowców dla strategicznych technologii i sektorów w UE, oraz mapowania zależności importowych UE od krajów trzecich. Badania te wykazały, że Chiny dominują w dostawach surowców i średnio odpowiadają za 45% potrzebnych do produkcji strategicznych technologii[55]. Co więcej znalazło to również odzwierciedlenie w danych ze Stanów Zjednoczonych. Import Stanów Zjednoczonych z Chin w 2022 roku obejmował 532 z ponad 5 000 kategorii produktów, co stanowi prawie czterokrotny wzrost w porównaniu z 2000 rokiem. Unia Europejska odnotowała 421 podobnych zależności importowych, co oznacza wzrost prawie trzykrotny w ciągu ostatnich 20 lat. W tym samym okresie inna tendencja natomiast następowała w Chinach. W tym samym okresie Pekin niemal o połowę zmniejszył liczbę produktów, od których zależały w handlu z USA, z 116 do 57, oraz liczbę towarów zależnych od UE – z 235 do 120. W tym kontekście zmiany w sektorowej strukturze handlu przesunęły chińskie zależności handlowe z technologicznie zaawansowanych gospodarek na rzecz krajów rozwijających się. W 2022 roku Stany Zjednoczone, UE i Japonia odpowiadały jedynie za 35 procent całkowitej wartości chińskiego handlu zagranicznego, w porównaniu do 73 procent w 2001 roku. Od 2018 roku trend ten był stymulowany głównie

przez podnoszenie ceł i innych ograniczeń importowych na chińskie towary przez USA, na co Pekin odpowiedział przekierowaniem źródeł kluczowych dostaw, takich jak soja, samoloty i węgiel[56]. Z kolei europejska zależność od Chin jest najbardziej widoczna w obszarze metali ziem rzadkich: Chiny odpowiadają za 98% dostaw metali ziem rzadkich, 93% magnezu i 97% litu.

Tabela nr 3. Strategiczne zależności EU od Chin

Sektor	Element zależności	Procent importu z Chin (%)
Energetyka – Odnawialne Źródła Energii	Panele fotowoltaiczne	72
	Krytyczne komponenty (magnesy)	82
	Lampy LED	55
Zdrowie	Farmaceutyki (antybiotyki)	98
	Środki ochrony osobistej (rękawiczki plastikowe)	79
Cyfryzacja, Elektronika	Laptopy	89
	Smartfony	65
	Monitory	75
Przemysły Energochłonne	Surowce (mangan)	90
	Chemikalia (specjalistyczne)	100
	Narzędzia, maszyny (wiertarki)	75
Przemysł Kosmiczny, Obronna i Bezpieczeństwo	Krytyczne komponenty (magnez)	89
	Kłódki	72

Innym elementem w gospodarczej układance unijno-chińskiej jest chiński eksport fotowoltaiki obrazujący naturę kapitalizmu państwowego w Chinach. Szeroki zakres wsparcia kapitału państwowego przez ponad dekadę nie tylko promował innowacje, ale także wygenerował ogromne nadwyżki zdolności produkcyjnych. Było to również związane z naturą ekonomii politycznej Chinskiej Republiki Ludowej która przede wszystkim jest motywowana kampaniami mobilizacji społecznej – o czym piszemy w dalszej części raportu. Według Centrum Badań Strategicznych i Międzynarodowych, między 2009 a 2023 rokiem w rozwoju przemysłu rząd chiński zainwestował ponad 230 miliardów dolarów. Pozwoliło to Chinom na wypracowanie dominującej pozycji, w której kontrolują obecnie 80% lub więcej każdego segmentu łańcucha dostaw fotowoltaiki słonecznej. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku baterii litowo-jonowych i bardziej złożonych łańcuchów dostaw samochodów elektrycznych. Powoduje to obawy, że wraz z państwowymi finansami dojdzie do silnego uzależnienia politycznego.[57]

W kontekście samochodów elektrycznych (EV) dla chińskich producentów kluczowe jest poszukiwanie rynków zbytu a co za tym idzie utrzymanie rozwoju gospodarczego w oparciu o eksport. Mimo, że sprzedaż pojazdów elektrycznych w Chinach potroiła się w 2021 roku, osiągając 3.3 miliona sztuk to rynek chiński nie jest wystarczająco chłonny. W tym czasie w Europie sprzedaż wyniosła 2.3 miliona. Tym samym według Międzynarodowej Agencji Energetycznej (IEA) Europa i Chiny stanowiły ponad 85% globalnej sprzedaży EV w 2021 roku[58]. Dane z Centrum Zarządzania Motoryzacją (CAM) przedstawiają nowy układ sił na globalnym rynku pojazdów elektrycznych. W pierwszej połowie 2022 roku Tesla dominowała z 565 000 sprzedanych egzemplarzy, a za nią plasowały się BYD z 324 000 oraz SAIC z 321 000 sprzedanych pojazdów. Na czwartej pozycji znalazł się Volkswagen z 217 000 sprzedanymi samochodami. Co istotne w pierwszej dwunastce sprzedawców znalazło się pięć chińskich producentów EV, w tym Geely (125 000 sprzedanych egzemplarzy), Xpeng (69 000) oraz Nio (51 000). Inne dane dotyczące eksportu EV z Chin do Europy, pochodzące z Carsalesbase, Eurostat i MERICS, pokazują, że od stycznia 2021 do marca 2022 chińskie marki (w tym Stellantis należący do Geely) posiadały 35% rynku, podczas gdy same chińskie marki miały 2%. Europejskie joint venture uzyskały 14%, a Tesla zdominowała rynek posiadając 49% udział. Według danych firmy konsultingowej Inovev, Chińczycy odnotowali 5.8% udziału europejskim rynku EV w ciągu pierwszych dziewięciu miesięcy 2022 roku. Sprzedaż samochodów elektrycznych w 2023 roku była wyższa o 3.5 miliona w porównaniu do 2022 roku, co stanowi wzrost o 35% w skali roku. Co więcej w 2023 roku rejestrowano ponad 250 000 nowych pojazdów elektrycznych tygodniowo, co jest więcej niż całkowita roczna liczba z 2013 roku. Tym samym samochody elektryczne stanowiły około 18% wszystkich sprzedanych samochodów w 2023 roku, w porównaniu do 14% w 2022 roku i tylko 2% w 2018 roku. Inovev prognozuje, że sprzedaż pojazdów elektrycznych w Europie będzie stanowić 40% wszystkich sprzedaży samochodów do 2030 roku, a chińskie marki mogą zdobyć do 20% tego rynku, osiągając sprzedaż na poziomie od 725 000 do 1.16 miliona pojazdów[59].

Ta ekspansja gospodarcza w Europę spowodowana jest trudności chińskich producentów w dostępie do rynku amerykańskiego[60]. W obliczu planowanych ceł strona chińska rozpoczęła „gorączkowy okres" eksportowania EV. Między styczniem a kwietniem 2024 r. zarejestrowano 119 300 chińskich EV w Wielkiej Brytanii i Europie Zachodniej. Chińscy producenci, w tym SAIC Motor, który jest właścicielem marki MG, oraz BYD, odpowiadali za 11% wszystkich sprzedaży samochodów elektrycznych w Europie. W lipcu 2024 r. nałożono tymczasowe opłaty SAIC dodatkową opłatę w wysokości 38 procent, podczas gdy BYD będzie musiał zapłacić dodatkowe 17 procent od istniejącej 10-procentowej stawki celnej[61]. Unia Europejska jest tu „łagodniejsza" niż Waszynton. Stany Zjednoczone poczwórnie zwiększyły cła na pojazdy elektryczne z Chin, z 25% do 100%, mając na celu zwiększenie liczby amerykańskich miejsc pracy i produkcji. Niewątpliwie taka polityka Waszygntonu i Brukseli może chwilowo zatrzymać chiński model gospodarczy oparty na eksporcie. Innymi słowy Chiny nie będą w stanie przekierować eksportu do innych krajów, ponieważ potencjalne alternatywy, takie jak Brazylia, Turcja czy USA, również zamknęły swoje rynki. Tym samym producenci chińskich samochodów elektrycznych zostaną zmuszeni do lokowania swojego kapitału oraz technologii w Europie. W odpowiedzi m.in. BYD promuję inwestycje greefield i powstawanie nowych fabryk w Europie. Takie pierwsze działania podjęto już w 2016 r. planując pierwsze zakłady autobusów elektrycznych w węgierskim Komarom. W grudniu 2023 r. BYD ogłosiła budowę fabrykę samochodów elektrycznych w Szeged, stając się pierwszym chińskim producentem samochodów, który wybuduje zakład produkujący samochody osobowe w UE. Jak podano w komunikacie zakład ma rozpocząć działalność za trzy lata i skoncentruje się na produkcji samochodów osobowych na rynek europejski[62].

Z podobnym problemem do europejskich borykają się producenci japońscy. Sprzedaż popularnych japońskich marek, takich jak Nissan, Mazda i Mitsubishi, spadła, ponieważ konsumenci zaczęli kupować nowe samochody elektryczne od chińskich producentów. Dobrym przykładem jest tu Tajlandia. Japońskie marki motoryzacyjne stanowiły 86 procent sprzedaży nowych samochodów w Tajlandii w 2022 roku. W 2023 r. ich udział spadł do 75 procent, a chińskie firmy, takie jak BYD, Great Wall Motor i SAIC Motor, zyskały na udziale w rynku[63].

Biorąc pod uwagę doświadczenia japońskch producentów europejskie firmy motoryzacyjne dostrzegają przewagę chińskich firm motoryzacyjnych i chcąc nieco kontrolować ruchy chińskich producentów proponują rozwiązania Joint Venture. Na przykład Stellantis rozpoczął wysyłkę pojazdów elektrycznych z Chin w ramach wspólnego przedsięwzięcia z Zhejiang Leapmotor Technology Co. i już rozpoczął montaż pojazdów elektrycznych wstępnej produkcji w zakładzie Stellantis w Polsce. Jednak po decyzji w sprawie poparcia ceł na chińskie samochody elektryczne importowane z Chin strona chińska wycofała się z inwestycji w tyskiej fabryce, ale nie z tej dotyczącej montażu modelu Leapmotor T03 a planowanego montażu innego auta – Leapmotor B10[64]. Zatem to decyzja pośrednia wynikająca z działań Komisji Europejskiej.

Jednak sytuacja dynamicznie zmieniła się czwartego października 2024 r. kiedy Komisja Europejska uzyskała mandat do wdrożenia decyzji z lipca 2024 r. o nałożeniu ceł antysubsydyjnych na import samochodów elektrycznych z Chin. Przeciwko wprowadzeniu ceł na samochody elektryczne z Chin zagłosowały Niemcy, Węgry, Malta, Słowenia i Słowacja. Od głosu wstrzymały się Belgia, Czechy, Grecja, Chorwacja, Cypr, Luksemburg, Austria, Portugalia, Rumunia, Finlandia, a także wskazywane wcześniej jako potencjalne głosy sprzeciwu Hiszpania i Szwecja. W reakcji za nałożenie ceł, Chiny ósmego października wprowadziły środki antydumpingowe na import brandów z UE, co uderza głównie we francuskie marki. Mimo to, wygląda to że takie decyzje mają być otwarcie rozmów na temat zwiększenia napływu chińskich inwestycji w europejski sektor motoryzacyjny. Od 2022 roku Chiny intensywnie inwestują w fabryki w UE: na Węgrzech, Słowacji, w Hiszpanii i Turcji. Przykładem jest budowa fabryki baterii firmy CATL na Węgrzech, której wartość szacowana jest na 7.5 miliarda dolarów. Komisja zdecydowała wcześniej o nałożeniu indywidualnych tymczasowych ceł na chińskich producentów samochodów elektrycznych BYD (17 proc.), Geely (18.8 proc.) i SAIC (35.3 proc.). Taka sama stawka jak w przypadku ostatniej z wymienionych spółek, ma dotyczyć też firmy, które nie współpracowały z unijnymi organami przy ich dochodzeniu antysubsydyjnym[65].

Zależności sektorowe w przemyśle farmaceutycznym: studium przypadku

Oprócz tego istotnym w relacjach dwustronnych jest przemysł farmaceutyczny. Chiny są największym na świecie producentem składników farmaceutycznych i obecnie produkują 60% wszystkich półproduktów, które są niezbędnymi elementami budulcowymi dla substancji czynnych stosowanych w lekach. Zgodnie z danymi przedstawionymi przez wiceprezesa Baccaliniego (Europejska Grupa Chemii Precyzyjnej i Aschimfarma) Europa może pokryć 90% zapotrzebowania na produkcję i technologię dla 350 testowanych produktów farmaceutycznych. Jednak na kontynencie europejskim znajduje się zaledwie jedno laboratorium, które jest w stanie zapewnić procesy na kolejnych etapach produkcji antybiotyków, takich jak penicylina[66]. Tym samym Unia Europejska jest w 85–90% zależna od chińskiego rynku w zakresie wszystkich składników oraz w 33% w zakresie składników czynnych. W latach 70. i 80. XX wieku Europa większości produkowała te składniki, głównie we Włoszech, Hiszpanii i Portugalii. Tym samym była uzależniona jedynie w 30–40% od importu z podmiotów pozaeuropejskich. Obecnie zależność ta wynosi prawie 80%. Należy zaznaczyć, że było to skutkiem presji na obniżanie cen leków generycznych a w konsekwencji doprowadziło do zaniku europejskiej produkcji. Podczas pandemii COVID-19, kiedy globalne łańcuchy dostaw zostały zakłócone, zależność USA od importu leków z Chin jeszcze bardziej się pogłębiła, pomimo wzrostu napięć między Waszyngtonem a Pekinem. W 2020 roku USA importowały około 2.5% gotowych produktów farmaceutycznych z Chin, a do 2022 roku liczba ta wzrosła do ponad 6%. W przypadku składników leków (API), zależność od Chin jest jeszcze wyższa. W ciągu ostatniej dekady USA importowały średnio 17% swoich API z Chińskiej Republiki Ludowej[67].

W tym kontekście należy zaznaczyć, że Chiny aktualnie produkują około 40% aktywnych składników farmaceutycznych (API), Indie około 20%, USA 28%, a Europa około 26%, przy czym największymi producentami są Włochy i Hiszpania. W porównaniu do producentów azjatyckich, europejscy producenci skupiają się głównie na API, które wymagają bardziej złożonych procesów produkcyjnych, wyższej jakości lub są używane w mniejszych ilościach[68]. Co najmniej 93 różne substancje czynne, stanowiące ponad jedną szóstą badanych w tym badaniu i używanych w Europie, nie są produkowane przez żadnego producenta na kontynencie[69].

Z drugiej strony to pandemia COVID-19 spowodowała dyskusję na temat ekspozycji Europy na braki w dostawach API. Najlepszym przykładem był początek pandemii Covid-19. Wuhan, ważny ośrodek produkcji API, który był zalążkiem rozprzestrzenienia się wirusa został objęty lockdownem. Sytuacja z początku 2020 r. skutkowała dużą niepewności z uwagi na brak precyzyjnego określenia przez władze chińskie horyzontu czasowego dla zamkniętych miast. Następnie większych znaków zapytania dostarczyła polityka zero-COVID, która spowodowała niedostępność towarów eksportowanych z Chin oraz wprowadziła nerwowość na rynkach

międzynarodowych. Pandemia uwydatniła kruchość łańcuchów dostaw farmaceutycznych w Europie, zwłaszcza po zakazie eksportu paracetamolu przez Indie w trakcie fali COVID-19. Wzrost napięć z Chinami, największym eksporterem do UE, wzmocnił głosy wzywające do większego zaangażowania rządów w zarządzanie produkcją w ramach strategii „autonomii strategicznej" i promowanie własnej produkcji farmaceutyków.

Oprócz tego lokalne firmy chińskie zajmujące się patentowaniem nowych leków z wykorzystaniem sztucznej inteligencji (AIDD), takie jak Insilico Medicine (firma z siedzibą w Hongkongu) i XtalPi (Pekin), stają się kluczową częścią łańcucha wartości. Tym samym nowym elementem w globalnych łańcuchach dostaw będzie wykorzystanie AI do odkrywania nowych leków[70].

Działania Unii Europejskiej i Chińskiej Republiki Ludowej

W celu budowania odporności w obszarze przemysłu farmaceutycznego 17 kwietnia 2020 r. Parlament Europejski wyraził poparcie dla Komisji w celu opracowania nowej strategii przemysłowej UE. Nowa strategia miała prowadzić do osiągnięcia bardziej konkurencyjnego i odpornego przemysłu w obliczu globalnych wyzwań. Ponadto co zaznaczono konieczne było wsparcie dla integracji łańcuchów dostaw wewnątrz UE oraz zwiększenie produkcji kluczowych produktów, takich jak leki, składniki farmaceutyczne, urządzenia medyczne, sprzęt i materiały. Parlament Europejski podkreślił znaczenie leków generycznych, biopodobnych oraz leków z wartością dodaną dla zwiększania równego dostępu pacjentów do leczenia oraz zapewnienia zrównoważenia systemów opieki zdrowotnej w Unii Europejskiej. Wezwał Komisję do zapewnienia zdrowej konkurencji po wygaśnięciu wyłączności własności intelektualnej poprzez zagwarantowanie dostępu do leków biopodobnych od pierwszego dnia oraz usunięcie wszelkich barier ograniczających dostęp do konkurencji[71].

Zgodnie z ankietą Europejskiej Federacji Przemysłu i Stowarzyszeń Farmaceutycznych EFPIA przeprowadzoną w lutym 2020 r., 77% wszystkich API (aktywnych składników farmaceutycznych) potrzebnych do produkcji innowacyjnych leków w UE pochodzi z samej UE; 12% API pochodzi ze Stanów Zjednoczonych, a jedynie 9% z Azji (w tym Japonii i Korei Południowej). Innymi słowy: Europa nie jest strategicznie uzależniona od Chin i Indii. Co więcej dane ECIPE (2020) wskazywały, że 77% importu UE wszystkich produktów farmaceutycznych pochodzi z samej Europy (UE, Szwajcaria i Wielka Brytania), a następnie 8.8% ze Stanów Zjednoczonych. Jedynie 2.4% i 1.3% importu produktów farmaceutycznych przez UE pochodzi odpowiednio z Chin i Indii. Jeśli chodzi o aktywne składniki farmaceutyczne (API), rola Chin i Indii jest większa (8.0% importu UE pochodzi z Chin, a 3.4% z Indii), ale nadal jest znacznie mniejsza w porównaniu do udziału UE (51.1%), Szwajcarii (17.2%) i USA (8.8%).[72] Jednak tu należy zaznaczyć, że 40% końcowych produktów leczniczych dostępnych na rynku UE pochodzi z krajów spoza Unii, podczas gdy 60–80% aktywnych składników farmaceutycznych jest produkowanych w Chinach i Indiach. Zakłócenia w globalnym łańcuchu dostaw, spowodowane pandemią COVID-19, uwidoczniły zależność UE od państw trzecich w sektorze zdrowia. (EFPIA) oszacowała, że firmy z UE, Norwegii, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii wydały 41.5 mld euro na badania i rozwój (B+R) w 2021 roku, w porównaniu z 39.7 mld euro w 2020 roku. W 2010 roku kwota ta wynosiła 27.9 mld euro[73].

Mimo konieczności budowy odporności w zakresie przemysłu farmaceutycznego, jak wskazuje raport Stifel Financial Corp., liderzy działu badań i rozwoju (R&D) największych firm farmaceutycznych odbyli wizyty w Chinach przynajmniej raz w 2023 roku. Firmy takie jak AbbVie Inc. i Bristol-Myers Squibb Co. organizowały specjalne dni współpracy w Szanghaju, podczas gdy Roche Holding AG, Bayer AG i Eli Lilly & Co. otworzyły lub planują otwarcie inkubatorów, w celu rozwoju współpracy z miejscowymi start-upami. Pfizer ogłosił, że zainwestuje miliard dolarów w Chinach w ciągu najbliższych pięciu lat, częściowo w celu współpracy z lokalnymi firmami. Taka polityka koncernów powodowano jest w dalszym ciągu poziomem innowacyjności Chin i wysokimi oczekiwaniami, czego dowodem są m.in. wypowiedzi dyrektora generalnego Regor Therapeutics Group Thomasa Schineckera. Ponadto chińskie firmy stały się konkurencyjne również pod względem jakości. Teraz chińska aspiryna posiada parametry takie jak osiągają najlepsze biotechnologiczne firmy w Stanach Zjednoczonych. W odpowiedzi na chińską ekspansję i jakość Amerykanie przyjęli

ustawę Biosecure Act, która miałaby zablokować dostęp niektórym chińskim dostawcom usług z sektora nauk przyrodniczych do kontraktów finansowanych przez rząd federalny, jest najbardziej zdecydowanym krokiem w amerykańskich wysiłkach na rzecz przeniesienia produkcji leków do Stanów Zjednoczonych.[74] Jednak mimo działań rządowych amerykańskie i europejskie firmy nie zamierzają rezygnować z rynku chińskiego. Firma Eli Lilly and Company z siedzibą w Indianapolis inwestuje 212 milionów dolarów w rozbudowę swojej fabryki w Suzhou. Dzięki tej inwestycji, całkowite nakłady finansowe firmy w tym mieście od 1996 roku osiągną 15 miliardów juanów (2.1 miliarda dolarów). Rozbudowa została ogłoszona po tym, jak Chiny zatwierdziły jej przełomowy lek na odchudzanie Zepbound. Zaledwie kilka dni później firma zainaugurowała nowe centrum innowacji medycznych w Pekinie i ogłosiła plany utworzenia Gateway Labs w stolicy Chin, co będzie jej pierwszym inkubatorem innowacji poza granicami Stanów Zjednoczonych. Ponadto niemiecka firma farmaceutyczna Bayer otworzyła inkubator nauk biologicznych w Szanghaju, określając zdolności innowacyjne Chin jako „jedne z dwóch najlepszych na świecie." Miesiąc wcześniej Roche Diagnostics, oddział szwajcarskiego giganta, ogłosił projekt o wartości 420 milionów dolarów – swoją największą pojedynczą inwestycję do tej pory – mający na celu rozbudowę zakładu produkcyjnego w Suzhou[75].

W kontekście zachodnich inwestycji w Chinach należy zwrócić uwagę na wytyczne skierowane do sektora farmaceutycznego przez władze centralne. W kwietniu 2022 roku przewodniczący Xi Jinping wezwał chińskich naukowców do przełamywania „wąskich gardeł" w kluczowych technologiach i dążenia do wielkich przełomowych badań w zakresie nauk o życiu, w tym nad makrocząsteczkami biologicznymi i genetyką. W tym samym czasie ogłosił bezpieczeństwo żywnościowe – zastosowanie biotechnologii w rolnictwie – jako „kwestię najwyższej wagi narodowej". Na poziomie prowincji, miast i przedsiębiorstw (zarówno państwowych, jak i prywatnych) urzędnicy powiązali koncepcję „czerwonych genów" w działaniach partyjnych z podnoszeniem kwalifikacji talentów w przemyśle biomedycznym. W najnowszym raporcie Rady Państwowej zarówno biotechnologia, jak i nauki o życiu zostały wyróżnione jako branże, które mają stać się podstawą kampanii „nowych sił produkcyjnych," by Chiny mogły „tworzyć nowe silniki wzrostu" i „otwierać nowe ścieżki" rozwoju. W tym kontekście należy zauważyć, że Pekin przedstawia największe chińskie firmy biotechnologiczne jako kluczowe dla budowy swojego modelu zarządzania cywilno-wojskowego czyli *civil-military fusion*, co powoduje, że ten obszar będzie kolejnym w którym dochodzi do rywalizacji nie tylko w obszarze cywilnym ale wojskowym. Analizując końcowe zastosowania produktów chińskich firm biotechnologicznych, szczególnie w zakresie nieetycznego nadzoru biometrycznego i powiązań badawczych z programami wojskowymi, BIS systematycznie dodawało chińskie firmy biotechnologiczne i instytucje do swoich list Entity i Unverified (UVL): 34 w grudniu 2021 roku, 33 w lutym 2022 roku i 28 w marcu 2023 roku. Oddzielnie, prawodawcy badali działalność chińskich firm BGI Group i WuXi AppTec, gdzie BGI zostało wyróżnione za partnerstwa z Chińską Armią Ludowo-Wyzwoleńczą, a WuXi AppTec rzekomo przekazywało dane klientów z USA bez ich zgody[76].

Z drugiej strony należy wskazać, że ze strony rządu chińskiego następuje stopniowe łagodzenie obostrzeń związanych z odchodzenie od polityki zero-COVID. We wrześniu 2024 chiński rząd złagodził ograniczenia, umożliwiając tworzenie w pełni zagranicznych szpitali w kilku miastach oraz inwestycje zagraniczne w rozwój ludzkich komórek macierzystych, diagnostykę genetyczną i leczenie w kilku strefach pilotażowych. Dzięki zatwierdzeniu przez najwyższy chiński organ regulacyjny ds. leków, produkty opracowane w tych strefach, zlokalizowanych w takich miastach jak Szanghaj i Pekin, mogą być następnie wprowadzane na rynek w całym kraju[77]. Należy przy tym zwrócić uwagę, że chińskie nakłady na badania i rozwój w obszarze przemysłu farmaceutycznego stale rosną w przeciągu dekady wzrosły ponad pięciokrotnie a to może przyciągać kapitał, który widzi w Chinach potencjał (patrz Wykres nr 1).

Na tym tle rysuje się sprzeczność między europejskim biznesem a władzami państw członkowskich i Komisją Europejską. Wieksze zaangażowania europejskich firm stoi w sprzeczności w uzyskiwaniu większej niezależności w sektorze farmaceutycznym. Biznes czeka na większe zachęty ze strony europejskiej. W odpowiedzi na rosnące uzależnienie pod koniec kwietnia 2024 r. Komisja Europejska zaproponowała reformę

Wykres nr 1. Wydatki na R&D w przemyśle farmaceutycznym w Chinach

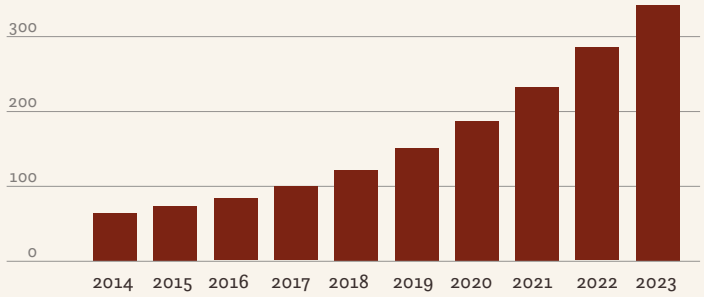

Źródło: Statista 2024 Pharmaceutical R&D expenditure in China from 2014 to 2019 with estimates until 2023 (in billion U. S. dollars) https://www.statista.com/statistics/1202091/china-pharmaceutical-randd-spending/#:~:text=By%20the%20end%20of%202019%2C%20the%20pharmaceutical%20R%26D,showing%20a%20faster%20growth%20than%20the%20worldwide%20average (stan z 11.02.2025).

przepisów regulujących sektor farmaceutyczny o wartości 136 miliardów euro (148 miliardów dolarów). Proponowany przez Komisję projekt prawa ma na celu ożywienie inwestycji, zmniejszenie niedoborów oraz zwiększenie dostępu do przystępnych cenowo leków, w momencie gdy budżety zdrowotne zostały zredukowane przez koszty leczenia COVID-19. Rozwiązania obejmują inwestycje w europejską produkcję i ustanowienie regulacji na poziomie UE[78]. Od 2010 roku prowadzone są konsultacje między UE a Chinami, których celem jest promowanie wymiany informacji i wzajemnego zrozumienia w zakresie farmaceutyków, wyrobów medycznych, kosmetyków i regulacji w prowadzonych badaniach w tym zakresie. W ramach tego mechanizmu Komisja Europejska stworzyła inicjatywę dialogu regulacyjnego z chińską Krajową Administracją Produktów Medycznych (NMPA), wspieraną przez Europejską Agencję Leków (EMA). W swoich działaniach Agencja wspiera Chiny w implementacji standardów Międzynarodowej Rady ds. Harmonizacji Wymagań Technicznych dla Farmaceutyków (ICH), ułatwiając implementację globalnych standardów w obszarze produkcji i nadzoru nad lekami. Mimo podejmowanych starań „totalny reset" nie wydaje się możliwy. Między styczniem 2020 a majem 2022 chińskie firmy biotechnologiczne zawarły 46 umów licencyjnych z amerykańskimi i europejskimi firmami biofarmaceutycznymi oraz 160 umów na licencje[79].

Oprócz promowania dialogu ze strukturami unijnymi chińskie władze w sposób konsekwentny promując własne rozwiązania m.in. w ramach BRICS. przykładem tego była zorganizowana w grudnia 2022 roku konferencja dotycząca współpracy w zakresie nadzoru nad lekami w krajach BRICS. Organizatorem było Chińskie Narodowe Biuro ds. Nadzoru nad Lekami, a w spotkaniu uczestniczyły instytucje nadzoru farmaceutycznego z Rosji, Brazylii i RPA. Dyskutowano o innowacjach, kontroli regulacyjnej i współpracy międzynarodowej w zakresie nadzoru nad lekami w krajach BRICS[80].

Ponadto na co należy zwrócić uwagę to fakt, że Europa stoi w obliczu „kryzysu konkurencyjności", ponieważ najnowsze dane pokazują, że produktywność w UE spadła o 1.2% w czwartym kwartale 2023 w porównaniu do 2022 – podczas gdy produktywność w USA wzrosła o 2.6%. Należy podkreślić, że taka tendencja następowała przez ostatnie dekady. Dwadzieścia pięć lat temu jedno na dwa leki było wynajdywane lub odkrywane w europejskich laboratoriach, a dziś jest to tylko jeden na sześć leków. Co więcej 20 lat temu 41% globalnych wydatków na badania i rozwój przypadało na Europę; dziś jest to 31% – a prognozy na następne 10 lat wskazują, że liczba ta może spaść do 21%. Podobnie, liczba klinicznych badań nad szczepionkami w UE zmniejszyła się o 35% od 2000 rokuDzieje się tak pomimo faktu, że UE dysponuje surowcami do prowadzenia świetnych badań i odkryć, a prestiżowe uniwersytety dostarczają dużą liczbę młodych ekspertów w dziedzinach takich jak matematyka, nauka o danych, inżynieria, biologia i chemia[81].

Opioidy, fentanyl i e-papierosy

Problem fentanylu, silnego leku przeciwbólowego, który może być stosowany jako substytut narkotyków, ujawnił się w czasie pandemii. W latach 2019–2023 liczba zgonów z powodu przedawkowania fentanylu w USA wzrosła ponad dwukrotnie, z szacowanych 35 474 w 2019 roku do 72 219 w 2023 roku. W okresie od 2020 do 2022 roku zgony związane wyłącznie z wykryciem nielegalnie produkowanego fentanylu i dowodami na jego palenie wzrosły o 78.9%; zgony z dowodami na wstrzykiwanie zmniejszyły się

o 41.6%[82]. W 2022 roku ponad 70 000 osób w Stanach Zjednoczonych zmarło z powodu przedawkowania syntetycznych narkotyków, według szacunków amerykańskiego Centrum Kontroli i Prewencji Chorób (CDC). Dla porównania, w Europie, według najnowszych danych Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA), w 2021 roku z powodu substancji podobnych do fentanylu zmarło 137 osób, z czego większość zgonów była wynikiem stosowania leków zawierających fentanyl, a nie nielegalnie produkowanych substancji. W 2022 r. Amerykańska Agencja ds. Walki z Narkotykami (DEA) przechwyciła ponad 79.5 miliona podrabianych tabletek zawierających fentanyl oraz prawie 12 000 funtów proszku fentanylowego. Amerykański Senat rozpoczął publiczne przesłuchania w sprawie fentanylu. Na kolejnych Komisjach omawiano przypadki zgonów oraz omawiano uzależnienie amerykańskiego społeczeństwa[83]. Odpowiedzią na kryzys fentanylowi jest *Fend Off Fentanyl Act* to projekt ustawy o sankcjach i przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, mający na celu zwalczanie kryzysu fentanylowego w USA poprzez uderzenie w handlarzy opioidami. Ustawa ma wzmocnić obowiązujące prawo, umożliwiając agencjom rządowym skuteczniejsze przerywanie nielegalnych łańcuchów dostaw opioidów i karanie osób wspierających handel fentanylem. Projekt ustawy zapewnia również, że sankcje będą nakładane nie tylko na handel nielegalnymi narkotykami, ale także na pranie pieniędzy, które czyni go opłacalnym[84].

Mimo, że w Europie ten problem nie jest jeszcze odczuwalny to jednak poszczególne kraje członkowskie rozpoczynają działania prewencyjne. Unia Europejska szacuje, że większość z około miliona europejskich użytkowników nielegalnych opioidów używa heroiny. Szacuje się, że detaliczny rynek heroiny w UE jest wart co najmniej 5.2 miliarda euro rocznie. Ilość heroiny przejętej przez państwa członkowskie UE w 2021 roku ponad dwukrotnie wzrosła, osiągając 9.5 tony — najwyższą wartość od 20 lat. Jak dotąd niemal cała produkcja pochodziła z Afganistanu. Jednak od kwietnia 2022 roku talibowie zakazali „upraw maku i wszelkiego rodzaju narkotyków," co spowodowało, że obszar upraw maku – z którego produkuje się opium – zmniejszył się o 95% w ciągu ubiegłego roku, według raportu Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC) z listopada 2023 roku. W obliczu tego niedoboru grupy przestępcze mogą zacząć dostarczać heroinę zmieszaną z innymi syntetycznymi opioidami, takimi jak fentanyl, aby zwiększyć jej moc lub całkowicie zastąpić ją fentanylem tak jak się to stało w Stanach Zjednoczonych.

W odpowiedzi na rosnące wyzwanie w tej materii Unia Europejska powołała Unijną Agencję ds. Narkotyków. Do jej zadań włączono przeprowadzanie badań na temat wpływu narkotyków syntetycznych na bezpieczeństwo zdrowotne. Nowa agencja ponadto ma monitorować produkcję prekursorów narkotyków oraz tworzyć sieć laboratoriów w celu identyfikacji nowych substancji i określania możliwych trendów na rynku narkotyków syntetycznych. Komisja Europejska, organ wykonawczy UE, planuje również przyspieszyć i rozszerzyć sposób klasyfikowania prekursorów narkotyków, aby zapobiec wykorzystywaniu przez sieci przestępcze nowych sposobów pozyskiwania substancji chemicznych potrzebnych do produkcji nielegalnych narkotyków. W planach jest również ulepszenie kontroli w europejskich portach. W tym celu przeznaczono ponad 200 milionów euro na nowoczesne zestawy do skanowania kontenerów w poszukiwaniu ukrytych narkotyków lub prekursorów do produkcji narkotyków. W styczniu 2024 roku, pod przewodnictwem Belgii, zainaugurowano partnerstwo publiczno-prywatne European Ports Alliance. Celem inicjatywy jest zjednoczenie kluczowych interesariuszy w opracowywaniu strategii ochrony portów przed przemytem narkotyków i infiltracją przestępczą, jako element unijnej mapy drogowej walki z handlem narkotykami i zorganizowaną przestępczością[85].

Mimo tak podjętych działań w problem z wykorzystaniem fentanylu jako środka odurzającego nie został rozwiązany. Fentanyl jest 100 razy silniejszy od morfiny i 50 razy silniejszy od heroiny, a jego użycie nie jest tylko amerykańskim problemem. Podczas gdy USA odpowiadały za 19.3% globalnego spożycia fentanylu w 2021 roku, Niemcy, Hiszpania i Włochy były tuż za nimi, osiągając odpowiednio 14.5%, 11.8% i 6.3% (zobacz tabela nr 2)[86].

Tabela nr 4. Wykorzystywanie fentanylu w wybranych państwach (2018–2022)

Państwo	2018	2019	2020	2021	2022
Niemcy	17.5%	18.9%	19.8%	14.5%	19%
Hiszpania	8.2%	11.9%	10.9%	11.8%	12.9%
Stany Zjednoczone	20.8%	14.5%	18.4%	19.3%	12.8%
Francja	4.5%	5.9%	6.4%	6%	6.4%
Włochy	4.7%	4%	4.9%	6.3%	4.6%
Holandia	3.1%	3.3%	3.2%	4%	4.2%
Belgia	2%	2.9%	3.1%	2.9%	3.4%
Wielka Brytania	15.6%	7.3%	2.5%	3%	3.3%
Kanada	3.1%	3.4%	2.7%	2.9%	2.9%
Grecja	-	-	-	-	2.4%
Izrael	-	-	-	2.4%	2.3%
Austria	-	-	-	-	2.1%
Inne kraje	18.4%	25.2%	24.3%	26.9%	21.5%

Źródło: Distribution of fentanyl consumption globally from 2018 to 2022, by country, https://www.statista.com/statistics/459497/worldwide-share-of-fentanyl-consumption-by-country/ (stan z 11.02.2025).

Sytuacja z eksportem fentanylu stała się istotnym elementem w relacjach amerykańsko-chińskich[87]. Tu jednak należy zwrócić uwagę na dwojakie podejście Pekinu: retoryczne i praktyki działań politycznych. Po spotkaniu w styczniu 2024 r. Dwustronnej Grupa Robocza ds. Przeciwdziałania Narkotykom USA-ChRL uznano, że potrzebę koordynacji działań w zakresie egzekwowania prawa; zajęcia się nadużyciami związanymi z prekursorami chemicznymi, maszynami do produkcji tabletek i powiązanym sprzętem wykorzystywanym do wytwarzania nielegalnych narkotyków; zwalczania nielegalnego finansowania sieci transnarodowych organizacji przestępczych; oraz współpracy na forach międzynarodowych. Delegacje omówiły również znaczenie regularnej wymiany informacji w celu zapewnienia wspólnego zrozumienia dynamicznego zagrożenia, jakie stanowią syntetyczne narkotyki[88]. Raport wydany w połowie kwietnia przez specjalną komisję Izby Reprezentantów USA ds. Chin określił ten kraj jako „ostateczne źródło geograficzne kryzysu fentanylowego." Komisja argumentowała, że Chiny wspierają produkcję i eksport nielegalnych chemikaliów fentanylowych oraz innych narkotyków poprzez ulgi podatkowe i posiadają udziały w lokalnych firmach związanych z handlem narkotykami. Ponadto ich służby bezpieczeństwa nie współpracowały z USA, gdy funkcjonariusze organów ścigania zwracali się o pomoc.

Jednak wspominane wyżej chińskie deklaracje niewiele zmieniły. W czasie wizyty Blinkena w Pekinie (kwiecień 2024 r.) „badano" możliwość pogłębienia współpracy w celu zwalczania przemytu fentanylu. Mimo zapewniania dobrej woli i zapewnień, że chińskie władze chcą „aktywnie uczestniczyć w globalnych działaniach na rzecz kontroli narkotyków i pomóc Amerykanom przezwyciężyć szkody wyrządzone przez narkotyki" jak mówił Yu Haibin zastępca dyrektora generalnego Biura Kontroli Narkotyków Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego i zastępcą sekretarza generalnego Narodowej Komisji Kontroli Narkotyków – Chiny nie podjęły ostatecznej decyzji w tej sprawie[89]. Mimo tego doszło do porozumienia i sytuacja nieco się unormowała, ale rozmowy toczyły się tylko

na płaszczyźnie bilateralnej. Co istotne to na chińskim rynku wewnętrznym z uwagi na obostrzenia regulacyjne fentanyl praktycznie nie jest udostępniony. Z tego też powodu mimo zaproszenia Stanów Zjednoczonych, które przyjęły 84 rządy w celu limitowania negatywnych skutków handlu fentanylem Chiny nie wyraziły zainteresowania[90]. Tu należy jeszcze raz podkreślić, że Chiny preferują bilateralne rozwiązania nie chcąc umiędzynarodowić problemów jakie napotykają w stosunkach międzynarodowych. Odzwierciedla się to w działaniach Dwustronnej Komisji ds. Zwalczania Narkotyków. Drugie jej spotkanie odbyło się pod koniec lipca 2024 r. Kluczowe kwestie obejmowały wzmocnienie koordynacji w zakresie egzekwowania prawa, zakłócenie nielegalnego finansowania sieci przestępczych, przyspieszenie klasyfikacji syntetycznych narkotyków i prekursorów chemicznych, a także zwalczanie ich nielegalnego wykorzystywania. Dyskutowano również o wymianie informacji na temat nowych zagrożeń oraz wspieraniu działań na forach międzynarodowych, aby skuteczniej odpowiadać na wyzwania związane z dynamicznie rozwijającą się przestępczością narkotykową[91]. W wyniku negocjacji władze chińskie ogłosiły (2 sierpnia 2024 r.), że siedem substancji, w tym 4-(N-fenyloamino) piperydyna, zostało objętych zarządzaniem substancjami chemicznymi mogącymi służyć do produkcji narkotyków[92]. W raport z 2022 roku opublikowany przez Amerykańską Wspólną Komisję Ekonomiczną stwierdzono, że kryzys opioidowy kosztował Stany Zjednoczone 1.5 biliona dolarów tylko w 2020 roku. W takiej sytuacji zgłoszono projekt ustawy „The CCP Fentanyl Sanctions Act", przygotowany przez polityka Partii Demokratycznej Jake'a Auchinclossa, miałby uprawomocnić działania umożliwiające Stanom Zjednoczonym odcięcie chińskich firm od amerykańskiego systemu bankowego, w tym statków, portów i platform handlowych online, które „świadomie lub lekkomyślnie" ułatwiają przewóz nielegalnych syntetycznych narkotyków[93]. Jednak jak sugeruje „New York Times" Pekin najprawdopodobniej postrzega kryzys związany z fentanylem jako narzędzie do wywierania presji na Waszyngton, zwłaszcza w momencie, gdy narasta frustracja wobec działań USA, które postrzegane są jako próba powstrzymywania Chin. Tu przede wszystkim należy odnieść się do limitowania dostępu Chin do nowych technologii oraz tworzenia minilateralnych sojuszy w regionie Azji Wschodniej z Japonią, Koreą Południową czy Filipinami. Innymi słowy kwestia fentanylu jest wpisana w chińską taktykę oddziaływania na Stany Zjednoczone[94].

Z drugiej strony problemem jest system funkcjonujący w Chinach. Opiera się na rywalizacji horyzontalnej między władzami lokalnymi, które są właścicielami podmiotów gospodarczych i często je subsydiują, co powoduje często niekontrolowany rozwój gospodarczy[95]. Takim przykładem jest lokalny rząd w Hubei uwzględnił zwiększenie produkcji API fentanylu i produktów na bazie fentanylu jako priorytet w swoim "Planie wdrożeniowym rozwoju bazy produkcji API na lata 2021–2025", ogłoszonym w lipcu 2021 roku. Rozwój przemysłu API nie jest jedynie polityką lokalną, ale wpisuje się w szerszą krajową politykę przemysłową, która jednak jest przedkładana po przedłożeniu planów lokalnych. Przykładem tego jest fakt, że w październiku 2021 roku zatem kilka miesięcy po decyzjach na poziomie lokalnym Krajowa Komisja Rozwoju i Reform (NDRC) oraz Ministerstwo Przemysłu i Technologii Informacyjnej wydały komunikat o "Planie wdrożenia promocji wysokiej jakości rozwoju przemysłu API". Jednym z głównych celów zawartych w dokumencie jest anonsowanie poprawy samowystarczalności łańcuchów dostaw API oraz zwiększenie konkurencyjności chińskiego przemysłu farmaceutycznego[96].

Mimo, że Chiny są sygnatariuszem Jednolitej Konwencji Narodów Zjednoczonych o Środkach Odurzających oraz Konwencji o Substancjach Psychotropowych to podstawę stanowią regulacje krajowe. 1 maja 2019 roku substancje z grupy fentanyli zostały oficjalnie dodane do Uzupełniającej Listy Kontrolowanych Rodzajów Środków Odurzających i Substancji Psychotropowych niemających zastosowania medycznego, co oznaczało początek kompleksowej regulacji fentanyli w Chinach. Ponadto, 1 września 2019 roku wprowadzono w życie Ogłoszenie o Włączeniu Preparatów Złożonych Zawierających Oksykodon do Zarządzania Substancjami Psychotropowymi. Ogłoszenie to klasyfikuje preparaty zawierające opioidy do różnych kategorii zarządzania substancjami psychotropowymi w zależności od ich rodzaju i dawki[97].

Podobnie niepokojąco, do nielegalnego handlu chińskimi lekami z grupy opioidów, wygląda olbrzymi eksport chińskich jednorazowych e-papierosów. Słodkie (owocowe i deserowe) e-papierosy są zakazane przez władze chińskie na rynku wewnętrznym. Powoduje to, iż

producenci tych wyrobów z konieczności muszą poszukiwać rynków zagranicznych. Chiny są największym producentem jednorazowych e-papierosów, z produkcją na eksport wartą 5.5 miliarda USD tylko w pierwszej połowie 2023 roku. Dzieje się tak często z pominięciem międzynarodowych regulacji. W obu przypadkach produkty te trafiają do USA i UE, gdzie powodują poważne zagrożenia zdrowotne. W 2023 roku chiński rynek e-papierosów osiągnął wartość 28 miliardów dolarów, a produkcja koncentruje się głównie na jednorazowych e-papierosach. Zgodnie z prognozami, do 2033 roku wartość globalnego rynku jednorazowych e-papierosów wzrośnie do 189 miliardów dolarów, co stanowi niemal trzykrotny wzrost. Największym producentem takich produktów jest firma Shenzhen Miracle Technology, której marka Elf Bar stała się najpopularniejszym jednorazowym e-papierosem na świecie, a przychody z eksportu tylko do USA w 2023 roku wyniosły około 4 miliardy dolarów. WHO ostrzega, że jednorazowe e-papierosy są szczególnie popularne wśród młodzieży[98], a ich liczba na rynku wzrosła drastycznie w ostatnich latach to polityka nowej administracji amerykańskiej Donalda Trumpa. Poprzednia administracja próbowała ograniczyć ekspansję chińskich producentów e-papierosów w USA. Administracja Trumpa neguje rolę organizacji wielostronnych (jedną z pierwszych decyzji nowego prezydenta było wystąpienie USA z WHO), co może przyczynić się do większej aktywności Chin w rozwoju eksportu e-papierosów, a tym samym kreowanie środowiska bardziej korzystnego dla tego chińskiego biznesu.

Zapewne będzie to kolejny kontrowersyjny temat w bilateralnych stosunkach amerykańsko-chińskich. Pomimo zakazu i prób ograniczania przez FDA niekontrolowanej sprzedaży smakowych e-papierosów w USA, rynek rośnie w zastraszającym tempie, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Obecnie e-papierosy jednorazowe stanowią ponad połowę amerykańskiego rynku, z 94.7% smakowymi wariantami, głównie owocowymi i deserowymi, pochodzącymi z Chin. Z badania National Youth Tobacco Survey. wynika, że 2.13 mln uczniów amerykańskich szkół (7.7% ogółu uczniów) używa dziś e-papierosów, przy czym 6 na 10 (60.7%, 1.24 mln uczniów) korzysta z e-papierosów jednorazowych. 9 na 10 uczniów z USA (89.4%), przyznających się do palenia e-papierosów, wybiera głównie smaki owocowe i słodkie lub deserowe. Ostatnie dane chińskiego Urzędu Celnego pokazują dalszy wzrost eksportu tych wyrobów i główne kierunki ekspansji chińskiego przemysłu e-papierosowego. W 2024 r. chiński eksport e-papierosów był wart ponad 100 mld USD.

W raporcie National Youth Tobacco Survey przedstawiono pierwsze pozytywne efekty walki z nielegalną sprzedażą jednorazowych e-papierosów w USA. Ostatnie wyniki wskazują na

Diagram nr 2: Eksport chińskich e-papierosów w 2024 r (mld usd).

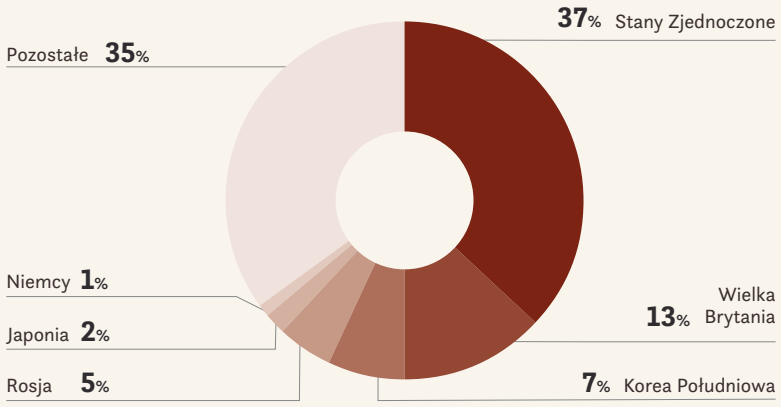

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych General Administration of Customs of China

spadek używania wyrobów tytoniowych i nikotynowych wśród uczniów szkół średnich i podstawowych. W 2024 roku 2.25 miliona uczniów zgłosiło bieżące używanie wyrobów tytoniowych w ciągu ostatnich 30 dni, w porównaniu do 2.80 miliona w 2023 roku. Spadek ten wynikał głównie z znaczącego zmniejszenia liczby uczniów używających e-papierosów, którzy w 2024 roku stanowili 1.63 miliona (w porównaniu do 2.13 miliona w 2023 roku).[99].

W czerwcu 2024 roku Departament Sprawiedliwości USA, we współpracy z FDA i innymi agencjami federalnymi, powołał specjalny zespół zadaniowy do zwalczania przemytu i nielegalnej sprzedaży e-papierosów. W połowie tego samego miesiąca amerykańscy senatorowie skrytykowali nieefektywność działań DOJ i FDA, wskazując na dominującą rolę Chin w dostarczaniu słodkich e-papierosów na rynek amerykański, gdzie około 90% tych produktów pochodzi z Chin[100]. Co istotne w Stanach Zjednoczonych specjalne zespoły zadaniowe (task force) powołane do walki z fentanylem zostały poszerzone o kompetencje do zwalczania nielegalnego handlu e-papierosami. Świadczy to o tym, że oba problemy są traktowane jako część szerszego kryzysu zdrowia publicznego i bezpieczeństwa narodowego.

W tym samym okresie tj. pod koniec czerwca 2024 roku grupa 12 państw członkowskich UE, zainicjowana przez Danię, wezwała nową Komisję Europejską do zaostrzenia regulacji dotyczących słodkich e-papierosów w celu ochrony dzieci i młodzieży. Wśród sygnatariuszy apelu znalazła się Polska, która obejmie prezydencję w UE w 2025 roku, a także Belgia, Francja i Łotwa[101]. Problem słodkich e-papierosów został także dostrzeżony w kontekście unijnego systemu RAPEX (the Rapid Alert System for dangerous non-food products), który odnotował liczne zgłoszenia dotyczące produktów z Chin, głównie marek takich jak Aroma King i Crystal, zawierających nielegalne (przekraczające dopuszczone przez regulatora) poziomy nikotyny[102].

Pierwsze kraje w Unii Europejskiej już stosują zakazy wprowadzania na rynek e-papierosów atrakcyjnych dla młodzieży. Od stycznia 2025 sprzedaż jednorazowych e-papierosów została zakazana w Belgii. Na podobnym zakazami pracują m.in. Francja, Irlandia i Wielka Brytania. Również na gruncie polskim Ministerstwo Zdrowia wykazuje zainteresowanie wyżej wskazanym problemem jak podaje strona internetowa ministerstwa: „Tradycyjne papierosy generalnie są odwrocie, najbardziej popularne wśród młodzieży stały się w Polsce e-papierosy. Uderzający jest trzykrotny wzrost sprzedaży w 2023 r. jednorazowych smakowych e-papierosów w porównaniu do 2022 r. (100 mln sztuk w porównaniu do 32.3 mln)”[103].

Chińscy eksporterzy i producenci próbują z kolei ograniczyć wpływ regulacji amerykańskich i europejskich na dalszy rynek rozwoju e-papierosów[104]. Według dziennikarskiego śledztwa Financial Times[105] firma Heaven Gifts International (właściciel jednej z największych firm produkujących e-papierosy Shenzen iMiracle Technologies) agresywnie lobbuje przede wszystkim na terenie Wielkiej Brytanii i Unii Europejskiej. Firma wyspecjalizowała się w produkcji na eksport i może liczyć na silne wsparcie chińskiego rządu (m.in. brak podatków na e-papierosy przeznaczone na eksport czy uproszczone procedury celne).

Wnioski

Niewątpliwie kwestie natury strategicznej i przyszłej roli struktur europejskich w ładzie międzynarodowym są istotne. Z pewnością na pozycję Unii Europejskiej będzie miała wpły polityka prezydenta Donalda Trumpa, który objął urząd 20 stycznia 2025 roku. Niemniej jednak oprócz kwestii natury ogólnej należy wskazywać na konkretne szczegóły i rozwiązania mające prowadzić do utrzymania relatywnie ważnej roli struktur europejskich oraz państw członkowskich. Niewątpliwie na pierwszy plan wysuwa się rywalizacja w obszarze kontroli zasobów oraz narzucania własnych rozwiązań normatywnych w obszarze nowych technologii. Kwestie normatywne odgrywają również istotną rolę w oddziaływaniu politycznym i przestrzeni informacyjnej.

W tym aspekcie należy wskazać rosnącą rolę Komunistycznej Partii Chin w polityce zagranicznej i tworzenie sieci wpływów przez tzw. dyplomację partyjną. Strona chińska próbuje nawiązać kontakty ze wszystkimi opcjami politycznymi to bardziej receptywne są partie skrajnie prawicowe bądź skrajnie lewicowe (populistyczne). Z kolei przestrzeń informacyjna stała się również istotnym narzędziem ChRL w próbach oddziaływania na społeczeństwa europejskie. Służyła temu promocja chińskiego modelu "zero-COVID", która realnie doprowadziła do kryzysu gospodarczego w Chinach a przedstawiana była jako sukces przewodniczącego Xi Jinpinga. Ponadto z punktu widzenia powielania narracji rosyjskiej w aspekcie agresji Moskwy na Ukrainę temat ten staje się jeszcze bardziej aktualny.

Dezinformacja staje się coraz bardziej istotnym narzędziem w relacjach Chin z Unią Europejską, a jej wpływ nie powinien być lekceważony. Chiny, podobnie jak Rosja, zaczęły wykorzystywać nowoczesne techniki dezinformacji, aby osłabić zaufanie do demokratycznych instytucji i wywołać podziały wewnętrzne w krajach UE. Nasilone kampanie dezinformacyjne, szczególnie podczas kryzysów takich jak pandemia Covid-19, pokazują, że Pekin jest gotowy do manipulowania informacjami w celu realizacji własnych interesów politycznych i gospodarczych. Choć dotychczas ich skuteczność w Europie była ograniczona, rozwój nowych technologii, takich jak deepfake, może zwiększyć zagrożenie dla stabilności politycznej i społecznej. UE powinna zareagować na te działania poprzez współpracę międzypaństwową, inwestycje w istniejące instytucjonalne mechanizmy obronne oraz edukację społeczną, które zwiększą odporność na manipulację informacyjną.

Z drugiej strony, co uwidoczniła pandemia COVID-19 istotnym jest budowania odporności państw europejskich przy wsparciu Komisji Europejskiej na negatywne skutki wstrzymania lub politycznego wykorzystania chińskich dostaw w różnych sektorach w tym w przemyśle farmaceutycznym. Przy starzejącym się społeczeństwie europejskim skutkującym zwiększony popyt na określone komponenty farmaceutyczne czy gotowe leki problem stanie się coraz bardziej istotny. Innymi słowy chiński eksport opioidów, fentanylu oraz e-papierosów stał się temat związanych z przyszłością Europy.

Bezpieczeństwo zdrowotne Europy i jej globalna konkurencyjność są zagrożone. Sektor biofarmaceutyczny stawia czoła ciągłym i znaczącym wyzwaniom związanym z globalną konkurencją, presjami budżetowymi oraz takimi czynnikami jak starzejąca się populacja i wpływ zmian klimatycznych na systemy opieki zdrowotnej. Te wyzwania będą tylko zwiększać obciążenie wynikające z chorób przewlekłych i zakaźnych.

Biorąc pod uwagę stan „uzależnienia" od Chin w niektórych sektorach należy podejmować negocjacje w kierunku „zdrowej współzależności" i minimalizować możliwości politycznego wykorzystania współpracy gospodarcze do osiągania celów politycznych. Jednak z uwagi na preferowane przez Pekin formuły bilateralne Komisja Europejska staje przed wyzwaniem koordynacji i wpływania zarówno na stolice państw członkowskich jak i na Pekin.

Bibliografia

1. A Pharmaceutical Strategy for Europe 2021/2013(INI) https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2021/2013(INI)

2. Alert number: A12/02765/24 https://ec.europa.eu/safety-gate alerts/screen/webReport/alertDetail/10075560?lang=en

3. Amber Tong and Ashleigh Furlong 2024 Big Pharma's Bet on China Biotech Is a Rare Trade Bright Spot https://www.msn.com/en-us/money/markets/big-pharma-s-bet-on-china-biotech-is-a-rare-trade-bright-spot/ar-AA1v90Qs?ocid=BingNewsSerp

4. Ashley Gold, "China's State Media Buys Meta Ads Pushing Russia's Line on War," Axios, March 9, 2022, https://www.axios.com/2022/03/09/chinas-state-media-meta-facebook-ads-russia.

5. Bachulska, Alicja. Central and Eastern Europe Is No Chinese Trojan Horse, East Asia Forum (blog), December 7, 2023, https://eastasiaforum.org/2020/12/05/central-and-eastern-europe-is-no-chinese-trojan-horse/.

6. Bai, Nina. China's Divide and Rule Tactic: European Unity at Stake. Politico, April 5, 2024. https://www.politico.eu/article/china-divide-rule-eu-france-unity-ursula-von-der-leyen-emmanuel-macron-xi-jinping/ oraz Xi Jinping huijian Oumeng weiyuanhui zhuxi Fengdeleien (Xi Jinping Meets with President of the European Commission Ursula von der Leyen). Renmin Ribao, April 7, 2023. http://paper.people.com.cn/rmrb/html/2023–04/07/nw.D110000renmrb_20230407_4-01.htm..

7. Berden K, Kniper E, 2020, EU strategic resilience in pharmaceuticals: global value chains and innovation https://www.efpia.eu/news-events/the-efpia-view/blog-articles/eu-strategic-resilience-in-pharmaceuticals-global-value-chains-and-innovation/

8. Bracing for a Russian attack: EU defense Chief wants €100B for weapons, 7 grudnia 2024, Politico Euroe, https://www.politico.eu/article/kubilius-next-budget-should-have-e100-billion-for-defense/.

9. BYD signs land purchase deal for new plant in Hungary, https://www.globaltimes.cn/page/202402/1306575.shtml

10. China EU Policy Paper, October 2003, http://cy.china-embassy.gov.cn/eng/zgyom/200310/t20031013_3122851.htm, China's Policy Paper on the EU: Deepen the China-EU Comprehensive Strategic Partnership for Mutual Benefit and Win-win Cooperation, April 2014 https://www.chinadaily.com.cn/world/cn_eu/2014–04/02/content_17401044.htm oraz China's Policy Paper on the European Union. October 2018, https://english.mee.gov.cn/Resources/publications/Whitep/202101/t20210129_819308.shtml

11. China Refuses Sustained Conversation with US on Fentanyl Crisis, Ambassador Says. https://www.voanews.com/a/china-refuses-sustained-conversation-with-us-on-fentanyl-crisis-ambassador-says-/7307510.html

12. Chinese battery-electric vehicles in the European Union – Statistics & facts https://www.statista.com/topics/12955/chinese-battery-electric-vehicles-in-the-european-union/#topicOverview

13. Chinese Car Companies Set a Record for EV Sales in Europe, https://www.instituteforenergyresearch.org/international-issues/chinese-car-companies-set-a-record-for-ev-sales-in-europe/

14. Chinese Car Companies Set a Record for EV Sales in Europe, June 2024, https://www.instituteforenergyresearch.org/international-issues/chinese-car-companies-set-a-record-for-ev-sales-in-europe/

15. Chinese dominance in the European EV market: Is it happening? https://www.globalfleet.com/en/manufacturers/global/features/chinese-dominance-european-ev-market-it-happening?t[0]=Electrification&curl=1

16. Chiny Sprzyjają Rosji. Sprzeciw Wobec 'Jurysdykcji Długiego Ramienia' Zachodu, Polskie Radio 24, April 22, 2022, https://polskieradio24.pl/artykul/2943673,chiny-sprzyjaja-rosji-sprzeciw-wobec-jurysdykcji-dlugiego-ramienia-zachodu.

17. Christine Hackenesch and Julia Bader, "The Struggle for Minds and Influence: The Chinese Communist Party's Global Outreach."

18. Christine Hackenesch and Julia Bader, The Struggle for Minds and Influence: The Chinese Communist Party's Global Outreach, "International Studies Quarterly" Volume 64, Issue 3, 2020, s. 725.

19. Clara Falkenek, Who's at 2 percent? Look how NATO allies have increased their defense spending since Russia's invasion of Ukraine, 8 lipca 2024, Atlantic Council, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/whos-at-2-percent-look-how-nato-allies--have-increased-their-defense-spending-since-russias--invasion-of-ukraine/.

20. Collignon, Stefan. EU Concerns About Chinese Subsidies: What the Evidence Suggests. Intereconomics 59, no. 4 (2024). https://www.intereconomics.eu/contents/year/2024/number/4/article/eu-concerns-about-chinese-subsidies-what-the-evidence-suggests.html.

21. Cook, Thomas. EU Capitals Propose a Chips Act to Tackle Medicine Supply Dependency. Politico, May 3, 2023. https://www.politico.eu/article/eu-capitals-propose--chips-act-medicines-big-pharma/.

22. Dave Aitel et al., China's Cyber Operations. The Rising Threat to American Security, Margin Research, 2020, https://margin.re/content/files/2024/02/China-s-Cyber-Operations-Full-Report-Updated.pdf.

23. David Bandurski, "China and Russia Are Joining Forces to Spread Disinformation," Brookings, March 11, 2022, https://www.brookings.edu/articles/china-and-russia--are-joining-forces-to-spread-disinformation/.

24. Doublethink Lab, "Artificial Multiverse: Foreign Information Manipulation and Interference in Taiwan's 2024 National Elections," Medium, August 14, 2024, https://medium.com/doublethinklab/artificial-multiverse-foreign-information-manipulation-and-interference-in-taiwans-2024-national-f3e22ac95fe7

25. E-papierosy: rosnący problem zdrowia publicznego, https://www.gov.pl/web/zdrowie/e-papierosy-rosnacy--problem-zdrowia-publicznego

26. EU Seeks to Reduce Dependency on China for Pharmaceuticals, Reuters, May 2, 2023. https://www.reuters.com/world/europe/group-eu-states-seeks-reduce-dependency-china-pharmaceuticals-2023-05-02/.

27. EU warned to prepare for early Trump tariff action, 15 listopada 2024, Politico Europe, https://www.politico.eu/article/eu-warned-to-prepare-for-early-donald--trump-tariff-action-us/

28. EU-China relations: De-risking or de-coupling – the future of the EU strategy towards China https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/754446/EXPO_STU(2024)754446_EN.pdf

29. European API Dependency. PharmaOffer, February 15, 2022. https://pharmaoffer.com/blog/european-api--dependency/.

30. European Commission. A long term policy for China--Europe relations. Brussels: European Union, July 5, 1995. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51995DC0279.

31. European Commission. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on China: Closer Partners, Growing Responsibilities. Brussels: European Union, October 24, 2006. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52006DC0631.

32. European Commission. EU-China: A Strategic Outlook. Brussels: European Union, March 12, 2019. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0005.

33. European Council. European Council Meeting Conclusions, October 2022. Brussels: European Union, October 21, 2022. https://www.consilium.europa.eu/media/59728/2022-10-2021-euco-conclusions-en.pdf.

34. European External Action Service. The European Union and China. European External Action Service. August 15, 2024. https://www.eeas.europa.eu/delegations/china/european-union-and-china_en?s=166.

35. European Parliament. Written Question: EU's Dependence on Chinese API Supply Chains, August 12, 2020. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-004734_EN.html.

36. Fentanyl Supply Chains: China and US Relations.Council on Foreign Relations, December 2023. https://www.cfr.org/blog/fentanyl-supply-chains-china-chinese-fentanyl-makers-and-domestic-circulation#:~:text=As%20of%20December%202023,%20Chinese%20authorities%20granted%20forty

37. First Generative AI Drug Begins Phase II Trials with Patients New Milestone in AI Drug Discovery, July 1, 2023. https://insilico.com/blog/first_phase2

38. Giovanni Legorano, Europe Could Soon Be Hooked on Fentanyl Foreign Policy, April 2024, https://foreignpolicy.com/2024/04/26/europe-could-soon-be-hooked-on-fentanyl/

39. Growing asymmetry: Mapping the import dependencies in EU and US trade with China, October 1, 2024, https://merics.org/en/report/growing-asymmetry-mapping-import-dependencies-eu-and-us-trade-china

40. Gurney, Joey. Sino-European Relations: The EU's China Strategy. IDRN, June 18, 2020. https://idrn.eu/sino-european-relations-the-eus-china-strategy/.

41. https://www.thewirechina.com/2024/11/03/big-pharma-doubles-down-on-china/

42. Io Zhong Guangzheng, "Zhongshi baodao Lai Qingde mai jiami huobi? Diaocha bumen: Zhongguo jia xunxi ganrao daxuan" ["China Television" reports that Lai Ching-te sells cryptocurrency? Investigation Department: China's disinformation interfered with the election], Radio Free Asia, November 27, 2023, https://www.rfa.org/cantonese/news/htm/tw-information-11272023045816.html; He Zhexin, "Luo Zhizheng shuai juan xing'ai yingpian 7 nian qian ceng yu zhuli shang mo tie" [Luo Zhizheng was involved in a porn video where he had sex with his assistant 7 years ago], Yahoo Xinwen, January 3, 2024, https://ynews.page.link/fQ9iv; Zhang Lina, "You you yisi huaqian xingjiaoyi zaojia yingpian wailiu! Hong Shenhan ji fa shengming: Pian zhong nanzi bi wo shou tai duo" [Another most likely fake video of paying for sex leaked! Hong Shenhan issued an urgent statement: The man in the video is much thinner than me], Yahoo Xinwen, January 8, 2024, https://ynews.page.link/cwAzz.

43. Implications of China-Russia Cooperation on Censorship and Disinformation, The Soufan Center, March 19, 2024, https://thesoufancenter.org/intelbrief-2024-march-20/.

44. IQVIA for European Fine Chemicals Group. The Impact of China on the Global API Market. December 2020. https://efcg.cefic.org/wp-content/uploads/2021/06/20201211_IQVIA-for-EFCG_Executive-summary.pdf

45. Jennings, Ralph. Why France and Germany Will Not Decouple from China. The Strategist (Australian Strategic Policy Institute). https://www.aspistrategist.org.au/why-france-and-germany-will-not-decouple-from-china/.

46. Jiu yue qizhe zhong wuzhi lieru yizhidu huaxuepin guanli (Starting in September, these 7 Substances Are Classified as Controlled Chemicals for Drug Production). Renmin Ribao, August 05, 2023. https://www.peopleapp.com/column/30046138359–500005647580.

47. Joshua Kurlantzick, "How Russia and China Learn From Each Other on Disinformation," Council on Foreign Relations, March 7, 2022, https://www.cfr.org/blog/how-russia-and-china-learn-each-other-disinformation.

48. Lauren Feiner, "Chinese Hackers Outnumber FBI Cyber Staff 50 to 1, Bureau Director Says," CNBC, April 28, 2023, https://www.cnbc.com/2023/04/28/chinese-hackers-outnumber-fbi-cyber-staff-50-to-1-director-wray-says.html.

49. Li Wei-Ping, "Inciting Anxiety About the Looming War – the Disinformation Narratives About the Possible Taiwan Strait Crisis During the 2024 Taiwanese Presidential Election," Taiwan FactCheck Center, November 27, 2023, https://tfc-taiwan.org.tw/articles/9931; Yu Chihhao, US Skepticism Narratives and Where They Come From, IORG, August 8, 2023, https://iorg.tw/_en/a/us-skepticism-238.

50. Lina Benabdallah, Ties That Bind. China's Party-to-Party Diplomacy in Africa, KAS Media Programme Subsahara Africa, 2021, https://www.kas.de/documents/285576/0/Ties+that+Bind+-+China%27s+Party-to-Party+Diplomacy+in+Africa.pdf/50ff72dd-355d-e490-44e0 03db12614c1b?version=1.0&t=1636992694665.

51. Lina Benabdallah, Ties That Bind. China's Party-to-Party Diplomacy in Africa.

52. Lithuanians Overwhelmingly Oppose Vilnius' Policy on China. South China Morning Post, January 13, 2023. https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3163163/lithuanians-overwhelmingly-oppose-vilnius-policy-china-poll.

53. M.in. In Philippine tour, von der Leyen makes EU look like a US subordinate Global Times, August 15, 2023. https://www.globaltimes.cn/page/202308/1295481.shtml.

54. M.in. patrz Jean, Sébastien, Reshef Ariell, Santoni Gianluca, Vicard Vincent. Dominance on World Markets: The China Conundrum. CEPII Policy Brief No. 2023–44, April 2023. https://www.cepii.fr/PDF_PUB/pb/2023/pb2023 -44.pdf.

55. Mario Draghi, The Future of European Competitiveness. A competitiveness strategy for Europe, Komisja Europejska, wrzesień 2024, https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en.

56. Mary E. Lovely and Jing Yan, While the US and China decouple, the EU and China deepen trade dependencies, August 27, 2024, https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2024/while-us-and-china-decouple-eu-and-china-deepen-trade-dependencies

57. MEPs Refuse Any Agreement with China Whilst Sanctions Are in Place. News European Parliament, May 20, 2021. https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210517IPR04123/meps-refuse-any-agreement-with-china-whilst-sanctions-are-in-place.

58. Michael Martina, US lawmakers propose set of bills to hit China over fentanyl trade, December 14, 2024, https://www.reuters.com/world/us/us-lawmakers-propose-set-bills-hit-china-over-fentanyl-trade-2024-12-17/

59. Microsoft Threat Intelligence, "Volt Typhoon Targets US Critical Infrastructure With Living-off-the-land Techniques," Microsoft Security Blog, July 3, 2024, https://www.microsoft.com/en-us/security/blog/2023/05/24/volt-typhoon-targets-us-critical-infrastructure-with-living-off-the-land-techniques/.

60. Mierzejewski Dominik, China's provinces and the Belt and Road Initiative, Routledge 2021.

61. Mierzejewski, Dominik. Pekin Patrzy na Kryzys. Rzeczpospolita, 21 luty, 2022. https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoleczne/art35718651-dominik-mierzejewski-pekin-patrzy-na-kryzys.

62. Miguel Otero Iglesias, Paula Oliver Llorente (cords.), Dissenting the Draghi Report, Real Instituto Elcano, 30 Dec 2024, https://www.realinstitutoelcano.org/en/specials/dissecting-the-draghi-report/.

63. National Coordinator for Counterterrorism and Cybersecurity, Cybersecurity Assessment Netherlands 2024, https://english.nctv.nl/documents/publications/2024/10/28/cybersecurity-assessment-netherlands-2024, s. 6.

64. National Medical Products Administration (China). Industry News: Updates on Chinese Pharma Partnerships. December 2022. https://www.nmpa.gov.cn/directory/web/nmpa/yaowen/ypjgyw/hyxx/zhhyxx/20221215160559154.html

65. Němečková Kara, Karásková Ivana, From the Fringes to the Forefront: How Extreme Parties in the European Parliament Can Shape EU-China Relations. Association for International Relations (AMO), May 2024. https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2024/05/AMO_EU-elections_analysis.pdf; https://www.freiheit.org/european-union/look-behind-scenes-chinese-espionage-european-parliament#_ftn2

66. Notes from the Field: Geo-Temporal Trends in Fentanyl Administration Routes Among Adults Reporting Use of Illegally Manufactured Fentanyl When Assessed for Substance-Use Treatment — 14 U. S. States, 2017–2023, December 17, 2024, https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/73/wr/mm7350a4.htm

67. Opioids: a new drug threat for Europe, https://www.consilium.europa.eu/en/policies/opioids-drugs-heroin/

68. Paddock, Richard. Dutch University Cuts Ties with Chinese Funding Over Impartiality Concerns. The Guardian, January 25, 2022. https://www.theguardian.com/world/2022/jan/25/dutch-university-gives-up-chinese-funding-due-to-impartiality-concerns.

69. Patrick Bayrer, Taking Stock of U. S.-China Biotechnology Competition https://asiasociety.org/policy-institute/taking-stock-us-china-biotechnology-competition

70. Patrik Andersson, Hugo von Essen, Viking Bohman, "China's and Russia's Narratives on the War Against Ukraine: Examining the Boundaries of Political Alignment – Swedish National China Centre," Swedish National China Centre, August 8, 2024, https://kinacentrum.se/publikationer/chinas-and-russias-narratives-on-the-war-against-ukraine-examining-the-boundaries-of-political-alignment/.

71. Rachel Cheung, Big Pharma Doubles Down on China, November 2024

72. Readout of the U. S.-PRC Bilateral Counternarcotics Working Group Inaugural Meeting, January 24, 2024, https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/01/30/readout-of-the-u-s-prc-bilateral-counternarcotics-working-group-inaugural-meeting/

73. Readout of the U. S.-PRC Bilateral Counternarcotics Working Group Senior Official Meeting, July 31, 2024, https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/08/01/readout-of-the-u-s--prc-bilateral-counternarcotics-working-group-senior--official-meeting/

74. Results from the Annual National Youth Tobacco Survey, https://www.fda.gov/tobacco-products/youth-and-tobacco/results-annual-national-youth-tobacco-survey

75. Robert Bisson, 2022, European pharma R&D spending 'increased by €1.8bn' in 2021 https://www.researchprofessionalnews.com/rr-news-europe-innovation-2022--6-european-pharma-r-d-spending-increased--by-1-8bn-in-2021/#:~:text=The%20European%20Federation%20of%20Pharmaceutical%20Industries%20and%20Associations,In%202010%2C%20the%20figure%20was%20%E2%82%AC27.9bn%2C%20Efpia%20said.

76. Russia to Increase Oil, Gas Exports to China in 2025 to Sustain Income: Tsinghua, S&P Global Commodity Insights, December 13, 2024, https://www.spglobal.com/commodity-insights/en/news-research/latest-news/crude-oil/121324-russia-to-increase-oil-gas-exports-to--china-in-2025-to-sustain-income-tsinghua.

77. S.1271 – FEND Off Fentanyl Act 118th Congress (2023–2024), https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/1271/text

78. Sari Arho Harvén, The Europe-China relationship: dependencies, divergence and decoupling, December 8, 2023, https://www.friendsofeurope.org/insights/critical-thinking-the-europe-china-relationship-dependencies-divergence-and-decoupling/

79. Senate Hearing on Stopping the Flow of Fentanyl, January 11, 2024, https://www.cwla.org/senate-hearing-on--stopping-the-flow-of-fentanyl/

80. Senators blast health and law enforcement officials over illegal e-cigarettes used by teens, https://apnews.com/article/ecigarettes-fda-doj-elf-bar-congress-17d3cbfdc87b16f530703b5252c31156

81. Shesgreen, Deirdre. US and China Hold Talks on Fentanyl Crisis. NBC News, September 22, 2023. https://www.nbcnews.com/news/world/us-china-fentanyl-crisis-talks-rcna136345.

82. Tear down your barriers, EU says after summit with China's Xi, Reuters, September 13, 2020. https://www.reuters.com/article/us-eu-china-idUSKBN26513B.

83. The #Americans, Graphika, September 3, 2024, https://graphika.com/reports/the-americans.

84. Thorpe, Nick. Hungary Opens up to Chinese Tech Despite Protests, April 26, 2024, https://www.bbc.com/news/world-europe-68848770.

85. Trends in electric cars https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook-2024/trends-in-electric-cars

86. U. S. Raises Pressure on China to Combat Global Fentanyl Crisis. The New York Times, July 7, 2023. https://www.nytimes.com/2023/07/07/world/asia/us--china-fentanyl.html#:~:text=China%20banned%20all%20variants%20of%20fentanyl%20in%202019.

87. Umowy te obejmowały dwa główne modele: partnerstwa z międzynarodowymi firmami biofarmaceutycznymi oraz współpracę z platformami medycznymi w celu dostarczania bardziej przystępnych cenowo terapii. Patrz McKinsey & Company. Vision 2028: How China Could Impact the Global Biopharma Industry. August 2023. https://www.mckinsey.com/~/media/mckinsey/industries/life%20sciences/our%20insights/vision%202028%20how%20china%20could%20impact%20the%20global%20biopharma%20industry/vision-2028-how-china-could-impact-the-global-biopharma-industry.a.

88. Urgent action needed to protect children and prevent the uptake of e-cigarettes, https://www.who.int/news/item/14-12-2023-urgent-action-needed-to-protect-children-and-prevent-the-uptake-of-e-cigarettes

89. China-EU deal looks like a win-win for Beijing, Financial Times, April 2021. https://www.ft.com/content/8362a116-6a21-420e-90dc-db6342084b71.

90. Wang Yi Meets with High Representative of the EU for Foreign Affairs and Security Policy Josep Borrell, February 19, 2023, https://www.mfa.gov.cn/eng/wjb/zzjg_663340/xos_664404/xwlb_664406/202302/t20230221_11028438.html.

91. Why the EU must improve competitiveness to build more resilient healthcare systems https://www.weforum.org/stories/2024/06/european--union-healthcare-innovation-competitiveness/

92. Will Ripley, “The Dangerous Parallels Between Putin’s Ambitions in Ukraine and Xi’s Claims on Taiwan,” CNN, February 27, 2024, https://edition.cnn.com/2024/02/27/asia/putin-ukraine-xi-taiwan-parallels-analysis-intl-hnk/index.html.

93. Xie, J. X., Deng, Y. P., & Shi, L. W. (2020). Meiguo a’pian lei yaowu lanyong weiji yu Zhongguo zhentong yao shiyong yu jianguan [The opioid crisis in the United States and the use and regulation of analgesics in China]. Chinese Journal of Drug Abuse Prevention and Treatment, 26(4).

94. Yang An, “Chinese State, Social Media Echo Russian Propaganda on Concert Hall Attack,” Voice of America, April 3, 2024, https://www.voanews.com/a/chinese-state-social-media-echo-russian-propaganda-on-concert-hall-attack/7554888.html.

95. Yang Yuan-ting and Hsieh Chun-lin “Minister Resigns After Egg Import Program Furor.” Taipei Times, September 19, 2023. https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2023/09/20/2003806503.

96. Zha Daojing. (2024). Fentaini wenti yu Zhong-Mei guanxi (The fentanyl issue and Sino-US relations). Guoji Zhengzhi Yanjiu (Shuang Yuekan), 2024(2), 1–15.

Endnotes

1 European Commission. A long term policy for China-Europe relations. Brussels: European Union, July 5, 1995. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51995DC0279.

2 European Commission. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on China: Closer Partners, Growing Responsibilities. Brussels: European Union, October 24, 2006. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52006DC0631.

3 Gurney, Joey. Sino-European Relations: The EU's China Strategy. IDRN, June 18, 2020. https://idrn.eu/sino-european-relations-the-eus-china-strategy/.

4 European Commission. EU-China: A Strategic Outlook. Brussels: European Union, March 12, 2019. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0005.

5 European External Action Service. The European Union and China. European External Action Service. August 15, 2024. https://www.eeas.europa.eu/delegations/china/european-union-and-china_en?s=166.

6 China EU Policy Paper, October 2003, http://cy.china-embassy.gov.cn/eng/zgyom/200310/t20031013_3122851.htm, China's Policy Paper on the EU: Deepen the China-EU Comprehensive Strategic Partnership for Mutual Benefit and Win-win Cooperation, April 2014 https://www.chinadaily.com.cn/world/cn_eu/2014–04/02/content_17401044.htm oraz China's Policy Paper on the European Union. October 2018, https://english.mee.gov.cn/Resources/publications/Whitep/202101/t20210129_819308.shtml

7 Wang Yi Meets with High Representative of the EU for Foreign Affairs and Security Policy Josep Borrell, February 19, 2023, https://www.mfa.gov.cn/eng/wjb/zzjg_663340/xos_664404/xwlb_664406/202302/t20230221_11028438.html.

8 Jennings, Ralph. Why France and Germany Will Not Decouple from China. The Strategist (Australian Strategic Policy Institute). https://www.aspistrategist.org.au/why-france-and-germany-will-not-decouple-from-china/.

9 Thorpe, Nick. Hungary Opens up to Chinese Tech Despite Protests, April 26, 2024, https://www.bbc.com/news/world-europe-68848770.

10 Bachulska, Alicja. Central and Eastern Europe Is No Chinese Trojan Horse, East Asia Forum (blog), December 7, 2023, https://eastasiaforum.org/2020/12/05/central-and-eastern-europe-is-no-chinese-trojan-horse/.

11 European Council. European Council Meeting Conclusions, October 2022. Brussels: European Union, October 21, 2022. https://www.consilium.europa.eu/media/59728/2022-10-2021-euco-conclusions-en.pdf.

12 Collignon, Stefan. EU Concerns About Chinese Subsidies: What the Evidence Suggests. Intereconomics 59, no. 4 (2024). https://www.intereconomics.eu/contents/year/2024/number/4/article/eu-concerns-about-chinese-subsidies-what-the-evidence-suggests.html.

13 Bai, Nina. China's Divide and Rule Tactic: European Unity at Stake. Politico, April 5, 2024. https://www.politico.eu/article/china-divide-rule-eu-france-unity-ursula-von-der-leyen-emmanuel-macron-xi-jinping/ oraz Xi Jinping huijian Oumeng weiyuanhui zhuxi Fengdeleien (Xi Jinping Meets with President of the European Commission Ursula von der Leyen). Renmin Ribao, April 7, 2023. http://paper.people.com.cn/rmrb/html/2023–04/07/nw.D110000renmrb_20230407_4-01.htm..

14 M.in. In Philippine tour, von der Leyen makes EU look like a US subordinate Global Times, August 15, 2023. https://www.globaltimes.cn/page/202308/1295481.shtml.

15 Paddock, Richard. Dutch University Cuts Ties with Chinese Funding Over Impartiality Concerns. The Guardian, January 25, 2022. https://www.theguardian.com/world/2022/jan/25/dutch-university-gives-up-chinese-funding-due-to-impartiality-concerns.

16 MEPs Refuse Any Agreement with China Whilst Sanctions Are in Place. News European Parliament, May 20, 2021. https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210517IPR04123/meps-refuse-any-agreement-with-china-whilst-sanctions-are-in-place.

17 W kwietniu 2021 roku „Financial Times" opublikował tekst, w którym sugerowano, że działania odwetowe Chin były zamierzone, a Pekin nie jest zainteresowany ratyfikacją CAI i celowo prowokuje Europejczyków, China-EU deal looks like a win-win for Beijing, Financial Times, April 2021. https://www.ft.com/content/8362a116-6a21-420e-90dc-db6342084b71.

18 Lithuanians Overwhelmingly Oppose Vilnius' Policy on China. South China Morning Post, January 13, 2023. https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3163163/lithuanians-overwhelmingly-oppose-vilnius-policy-china-poll.

19 Mierzejewski, Dominik. Pekin Patrzy na Kryzys. Rzeczpospolita, 21 luty, 2022. https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoleczne/art35718651-dominik-mierzejewski-pekin-patrzy-na-kryzys.

20 Tear down your barriers, EU says after summit with China's Xi, Reuters, September 13, 2020. https://www.reuters.com/article/us-eu-china-idUSKBN26513B.

21 Miguel Otero Iglesias, Paula Oliver Llorente (cords.), Dissenting the Draghi Report, Real Instituto Elcano, 30 Dec 2024, https://www.realinstitutoelcano.org/en/specials/dissecting-the-draghi-report/.

22 Mario Draghi, The Future of European Competitiveness. A competitiveness strategy for Europe, Komisja Europejska, wrzesień 2024, https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en.

23 Mary E. Lovely and Jing Yan, While the US and China decouple, the EU and China deepen trade dependencies, August 27, 2024, https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2024/while-us-and-china-decouple-eu-and-china-deepen-trade-dependencies

24 Clara Falkenek, Who's at 2 percent? Look how NATO allies have increased their defense spending since Russia's invasion of Ukraine, 8 lipca 2024, Atlantic Council, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/whos-at-2-percent-look-how-nato-allies-have-increased-their-defense-spending-since-russias-invasion-of-ukraine/.

25 EU warned to prepare for early Trump tariff action, 15 listopada 2024, Politico Europe, https://www.politico.eu/article/eu-warned-to-prepare-for-early-donald-trump-tariff-action-us/

26 Bracing for a Russian attack: EU defense Chief wants €100B for weapons, 7 grudnia 2024, Politico Euroe, https://www.politico.eu/article/kubilius-next-budget-should-have-e100-billion-for-defense/.

27 "Russia to Increase Oil, Gas Exports to China in 2025 to Sustain Income: Tsinghua," S&P Global Commodity Insights, December 13, 2024, https://www.spglobal.com/commodity-insights/en/news-research/latest-news/crude-oil/121324-russia-to-increase-oil-gas-exports-to-china-in-2025-to-sustain-income-tsinghua.

28 Ashley Gold, "China's State Media Buys Meta Ads Pushing Russia's Line on War," Axios, March 9, 2022, https://www.axios.com/2022/03/09/chinas-state-media-meta-facebook-ads-russia.

29 Patrik Andersson, Hugo von Essen, Viking Bohman, "China's and Russia's Narratives on the War Against Ukraine: Examining the Boundaries of Political Alignment – Swedish National China Centre," Swedish National China Centre, August 8, 2024, https://kinacentrum.se/publikationer/chinas-and-russias-narratives-on-the-war-against-ukraine-examining-the-boundaries-of-political-alignment/.

30 "Chiny Sprzyjają Rosji. Sprzeciw Wobec 'Jurysdykcji Długiego Ramienia' Zachodu," Polskie Radio 24, April 22, 2022, https://polskieradio24.pl/artykul/2943673,chiny-sprzyjaja-rosji-sprzeciw-wobec-jurysdykcji-dlugiego-ramienia-zachodu.

31 Yang An, "Chinese State, Social Media Echo Russian Propaganda on Concert Hall Attack," Voice of America, April 3, 2024, https://www.voanews.com/a/chinese-state-social-media-echo-russian-propaganda-on-concert-hall-attack/7554888.html.

32 Will Ripley, "The Dangerous Parallels Between Putin's Ambitions in Ukraine and Xi's Claims on Taiwan," CNN, February 27, 2024, https://edition.cnn.com/2024/02/27/asia/putin-ukraine-xi-taiwan-parallels-analysis-intl-hnk/index.html.

33 Christine Hackenesch and Julia Bader, The Struggle for Minds and Influence: The Chinese Communist Party's Global Outreach, "International Studies Quarterly" Volume 64, Issue 3, 2020, s. 725.

34 Lina Benabdallah, Ties That Bind. China's Party-to-Party Diplomacy in Africa, KAS Media Programme Subsahara Africa, 2021, https://www.kas.de/documents/285576/0/Ties+that+Bind+-+China%27s+Party-to-Party+Diplomacy+in+Africa.pdf/50ff72dd-355d-e490-44e0 03db12614c1b?version=1.0&t=1636992694665.

35 Lina Benabdallah, Ties That Bind. China's Party-to-Party Diplomacy in Africa.

36 Christine Hackenesch and Julia Bader, "The Struggle for Minds and Influence: The Chinese Communist Party's Global Outreach."

37 Němečková Kara, Karásková Ivana, From the Fringes to the Forefront: How Extreme Parties in the European Parliament Can Shape EU-China Relations. Association for International Relations (AMO), May 2024. https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2024/05/AMO_EU-elections_analysis.pdf; https://www.freiheit.org/european-union/look-behind-scenes-chinese-espionage-european-parliament#_ftn2

38 "The #Americans," Graphika, September 3, 2024, https://graphika.com/reports/the-americans.

39 Li Wei-Ping, "Inciting Anxiety About the Looming War -the Disinformation Narratives About the Possible Taiwan Strait Crisis During the 2024 Taiwanese Presidential Election," Taiwan FactCheck Center, November 27, 2023, https://tfc-taiwan.org.tw/articles/9931; Yu Chihhao, US Skepticism Narratives and Where They Come From, IORG, August 8, 2023, https://iorg.tw/_en/a/us-skepticism-238.

40 [10] Zhong Guangzheng, "Zhongshi baodao Lai Qingde mai jiami huobi? Diaocha bumen: Zhongguo jia xunxi ganrao daxuan" ["China Television" reports that Lai Ching-te sells cryptocurrency? Investigation Department: China's disinformation interfered with the election], Radio Free Asia, November 27, 2023, https://www.rfa.org/cantonese/news/htm/tw-information-11272023045816.html; He Zhexin, "Luo Zhizheng shuai juan xing'ai yingpian 7 nian qian ceng yu zhuli shang mo tie" [Luo Zhizheng was involved in a porn video where he had sex with his assistant 7 years ago], Yahoo Xinwen, January 3, 2024, https://ynews.page.link/fQ9iv; Zhang Lina, "You you yisi huaqian xingjiaoyi zaojia yingpian wailiu! Hong Shenhan ji fa shengming: Pian zhong nanzi bi wo shou tai duo" [Another most likely fake video of paying for sex leaked! Hong Shenhan issued an urgent statement: The man in the video is much thinner than me], Yahoo Xinwen, January 8, 2024, https://ynews.page.link/cwAzz.

41 Doublethink Lab, "Artificial Multiverse: Foreign Information Manipulation and Interference in Taiwan's 2024 National Elections," Medium, August 14, 2024, https://medium.com/doublethinklab/artificial-multiverse-foreign-information-manipulation-and-interference-in-taiwans-2024-national-f3e22ac95fe7

42 Yang Yuan-ting and Hsieh Chun-lin "Minister Resigns After Egg Import Program Furor." Taipei Times, September 19, 2023. https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2023/09/20/2003806503.

43 Ibidem.

44 Joshua Kurlantzick, "How Russia and China Learn From Each Other on Disinformation," Council on Foreign Relations, March 7, 2022, https://www.cfr.org/blog/how-russia-and-china-learn-each-other-disinformation.

45 David Bandurski, "China and Russia Are Joining Forces to Spread Disinformation," Brookings, March 11, 2022, https://www.brookings.edu/articles/china-and-russia-are-joining-forces-to-spread-disinformation/.

46 Ibidem.

47 "Implications of China-Russia Cooperation on Censorship and Disinformation," The Soufan Center, March 19, 2024, https://thesoufancenter.org/intelbrief-2024-march-20/.

48 National Coordinator for Counterterrorism and Cybersecurity, Cybersecurity Assessment Netherlands 2024, https://english.nctv.nl/documents/publications/2024/10/28/cybersecurity-assessment-netherlands-2024, s. 6.

49 Ibidem.

50 Microsoft Threat Intelligence, "Volt Typhoon Targets US Critical Infrastructure With Living-off-the-land Techniques," Microsoft Security Blog, July 3, 2024, https://www.microsoft.com/en-us/security/blog/2023/05/24/volt-typhoon-targets-us-critical-infrastructure-with-living-off-the-land-techniques/.

51 Lauren Feiner, "Chinese Hackers Outnumber FBI Cyber Staff 50 to 1, Bureau Director Says," CNBC, April 28, 2023, https://www.cnbc.com/2023/04/28/chinese-hackers-outnumber-fbi-cyber-staff-50-to-1-director-wray-says.html.

52 Ibidem.

53 Dave Aitel et al., China's Cyber Operations. The Rising Threat to American Security, Margin Research, 2020, https://margin.re/content/files/2024/02/China-s-Cyber-Operations-Full-Report-Updated.pdf.

54 M.in. patrz Jean, Sébastien, Reshef Ariell, Santoni Gianluca, Vicard Vincent. *Dominance on World Markets: The China Conundrum*. CEPII Policy Brief No. 2023–44, April 2023. https://www.cepii.fr/PDF_PUB/pb/2023/pb2023 -44.pdf.

55 Sari Arho Harvén, The Europe-China relationship: dependencies, divergence and decoupling, December 8, 2023, https://www.friendsofeurope.org/insights/critical-thinking-the-europe-china-relationship-dependencies-divergence-and-decoupling/

56 Growing asymmetry: Mapping the import dependencies in EU and US trade with China, October 1, 2024, https://merics.org/en/report/growing-asymmetry-mapping-import-dependencies-eu-and-us-trade-china

57 EU-China relations: De-risking or de-coupling – the future of the EU strategy towards China https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/754446/EXPO_STU(2024)754446_EN.pdf

58 Chinese dominance in the European EV market: Is it happening? https://www.globalfleet.com/en/manufacturers/global/features/chinese-dominance-european-ev-market-it-happening?t[0]=Electrification&curl=1

59 Trends in electric cars https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook-2024/trends-in-electric-cars

60 Chinese battery-electric vehicles in the European Union – Statistics & facts https://www.statista.com/topics/12955/chinese-battery-electric-vehicles-in-the-european-union/#topicOverview

61 Chinese Car Companies Set a Record for EV Sales in Europe, June 2024, https://www.instituteforenergyresearch.org/international-issues/chinese-car-companies-set-a-record-for-ev-sales-in-europe/

62 BYD signs land purchase deal for new plant in Hungary, https://www.globaltimes.cn/page/202402/1306575.shtml

63 Chinese Car Companies Set a Record for EV Sales in Europe, https://www.instituteforenergyresearch.org/international-issues/chinese-car-companies-set-a-record-for-ev-sales-in-europe/

64 A jednak Chińczycy wycofali się z inwestycji w Tychach https://www.auto-swiat.pl/ev/wiadomosci/mielismy-racje-chinczycy-wycofuja-inwestycje-w-polsce-nie-bedzie-suv-a/1gnd2r3

65 Berlin przegrał z Paryżem. Cła na chińskie samochody elektryczne stają się faktem, https://www.bankier.pl/wiadomosc/Kraje-UE-za-clami-na-chinskie-samochody-elektryczne-8823861.html

66 European Parliament. Written Question: EU's Dependence on Chinese API Supply Chains, August 12, 2020. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-004734_EN.html.

67 IQVIA for European Fine Chemicals Group. The Impact of China on the Global API Market. December 2020. https://efcg.cefic.org/wp-content/uploads/2021/06/20201211_IQVIA-for-EFCG_Executive-summary.pdf

68 European API Dependency. PharmaOffer, February 15, 2022. https://pharmaoffer.com/blog/european-api-dependency/.

69 Cook, Thomas. EU Capitals Propose a Chips Act to Tackle Medicine Supply Dependency. Politico, May 3, 2023. https://www.politico.eu/article/eu-capitals-propose-chips-act-medicines-big-pharma/.

70 Patrz np. First Generative AI Drug Begins Phase II Trials with Patients New Milestone in AI Drug Discovery, July 1, 2023. https://insilico.com/blog/first_phase2
71 A Pharmaceutical Strategy for Europe 2021/2013(INI) https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2021/2013(INI)
72 Berden K, Kniper E, 2020, EU strategic resilience in pharmaceuticals: global value chains and innovation https://www.efpia.eu/news-events/the-efpia-view/blog-articles/eu-strategic-resilience-in-pharmaceuticals-global-value-chains-and-innovation/
73 Robert Bisson, 2022, European pharma R&D spending 'increased by €1.8bn' in 2021 https://www.researchprofessionalnews.com/rr-news-europe-innovation-2022-6-european-pharma-r-d-spending-increased-by-1-8bn-in-2021/#:~:text=The%20European%20Federation%20of%20Pharmaceutical%20Industries%20and%20Associations,In%202010%2C%20the%20figure%20was%20%E2%82%AC27.9bn%2C%20Efpia%20said.
74 Amber Tong and Ashleigh Furlong 2024 Big Pharma's Bet on China Biotech Is a Rare Trade Bright Spot https://www.msn.com/en-us/money/markets/big-pharma-s-bet-on-china-biotech-is-a-rare-trade-bright-spot/ar-AA1v9oQS?ocid=BingNewsSerp
75 Rachel Cheung, Big Pharma Doubles Down on China, November 2024 https://www.thewirechina.com/2024/11/03/big-pharma-doubles-down-on-china/
76 Patrick Bayrer, Taking Stock of U. S.-China Biotechnology Competition https://asiasociety.org/policy-institute/taking-stock-us-china-biotechnology-competition
77 Rachel Cheung, op.cit.
78 "EU Seeks to Reduce Dependency on China for Pharmaceuticals." Reuters, May 2, 2023. https://www.reuters.com/world/europe/group-eu-states-seeks-reduce-dependency-china-pharmaceuticals-2023-05-02/.
79 Umowy te obejmowały dwa główne modele: partnerstwa z międzynarodowymi firmami biofarmaceutycznymi oraz współpracę z platformami medycznymi w celu dostarczania bardziej przystępnych cenowo terapii. Patrz McKinsey & Company. Vision 2028: How China Could Impact the Global Biopharma Industry. August 2023. https://www.mckinsey.com/~/media/mckinsey/industries/life%20sciences/our%20insights/vision%202028%20how%20china%20could%20impact%20the%20global%20biopharma%20industry/vision-2028-how-china-could-impact-the-global-biopharma-industry.a.
80 National Medical Products Administration (China). Industry News: Updates on Chinese Pharma Partnerships. December 2022. https://www.nmpa.gov.cn/directory/web/nmpa/yaowen/ypjgyw/hyxx/zhhyxx/20221215160559154.html
81 Why the EU must improve competitiveness to build more resilient healthcare systems https://www.weforum.org/stories/2024/06/european-union-healthcare-innovation-competitiveness/
82 Notes from the Field: Geo-Temporal Trends in Fentanyl Administration Routes Among Adults Reporting Use of Illegally Manufactured Fentanyl When Assessed for Substance-Use Treatment — 14 U. S. States, 2017–2023, December 17, 2024, https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/73/wr/mm7350a4.htm
83 Senate Hearing on Stopping the Flow of Fentanyl, January 11, 2024, https://www.cwla.org/senate-hearing-on-stopping-the-flow-of-fentanyl/
84 S.1271 – FEND Off Fentanyl Act 118th Congress (2023–2024), https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/1271/text
85 Opioids: a new drug threat for Europe, https://www.consilium.europa.eu/en/policies/opioids-drugs-heroin/
86 Giovanni Legorano, Europe Could Soon Be Hooked on Fentanyl Foreign Policy, April 2024, https://foreignpolicy.com/2024/04/26/europe-could-soon-be-hooked-on-fentanyl/
87 Zha Daojing. (2024). Fentaini wenti yu Zhong-Mei guanxi (The fentanyl issue and Sino-US relations). Guoji Zhengzhi Yanjiu (Shuang Yuekan), 2024(2), 1–15.
88 Readout of the U. S.-PRC Bilateral Counternarcotics Working Group Inaugural Meeting, January 24, 2024, https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/01/30/readout-of-the-u-s-prc-bilateral-counternarcotics-working-group-inaugural-meeting/
89 Shesgreen, Deirdre. US and China Hold Talks on Fentanyl Crisis. NBC News, September 22, 2023. https://www.nbcnews.com/news/world/us-china-fentanyl-crisis-talks-rcna136345.
90 China Refuses Sustained Conversation with US on Fentanyl Crisis, Ambassador Says. https://www.voanews.com/a/china-refuses-sustained-conversation-with-us-on-fentanyl-crisis-ambassador-says-/7307510.html
91 Readout of the U. S.-PRC Bilateral Counternarcotics Working Group Senior Official Meeting, July 31, 2024, https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/08/01/readout-of-the-u-s-prc-bilateral-counternarcotics-working-group-senior-official-meeting/
92 Jiu yue qizhe zhong wuzhi lieru yizhidu huaxuepin guanli (Starting in September, these 7 Substances Are Classified as Controlled Chemicals for Drug Production). Renmin Ribao, August 05, 2023. https://www.peopleapp.com/column/30046138359–500005647580.
93 Michael Martina, US lawmakers propose set of bills to hit China over fentanyl trade, December 14, 2024, https://www.reuters.com/world/us/us-lawmakers-propose-set-bills-hit-china-over-fentanyl-trade-2024-12-17/
94 U. S. Raises Pressure on China to Combat Global Fentanyl Crisis. The New York Times, July 7, 2023. https://www.nytimes.com/2023/07/07/world/asia/us-china-fentanyl.html#:~:text=China%20banned%20all%20variants%20of%20fentanyl%20in%202019.
95 Szerzej patrz Mierzejewski Dominik, China's provinces and the Belt and Road Initiative, Routledge 2021.
96 Fentanyl Supply Chains: China and US Relations.Council on Foreign Relations, December 2023. https://www.cfr.org/blog/fentanyl-supply-chains-china-chinese-fentanyl-makers-and-domestic-circulation#:~:text=As%20of%20December%202023,%20Chinese%20authorities%20granted%20forty.
97 Xie, J. X., Deng, Y. P., & Shi, L. W. (2020). Meiguo a'pian lei yaowu lanyong weiji yu Zhongguo zhentong yao shiyong yu jianguan [The opioid crisis in the United States and the use and regulation of analgesics in China]. Chinese Journal of Drug Abuse Prevention and Treatment, 26(4).
98 Urgent action needed to protect children and prevent the uptake of e-cigarettes, https://www.who.int/news/item/14-12-2023-urgent-action-needed-to-protect-children-and-prevent-the-uptake-of-e-cigarettes
99 Results from the Annual National Youth Tobacco Survey, https://www.fda.gov/tobacco-products/youth-and-tobacco/results-annual-national-youth-tobacco-survey
100 Senators blast health and law enforcement officials over illegal e-cigarettes used by teens, https://apnews.com/article/ecigarettes-fda-doj-elf-bar-congress-17d3cbfdc87b16f530703b5252c31156
101 12 countries push for EU crackdown on vapes, https://www.politico.eu/article/12-countries-push-for-eu-crackdown-on-vapes/
102 M.in. Alert number: A12/02765/24 https://ec.europa.eu/safety-gate alerts/screen/webReport/alertDetail/10075560?lang=en
103 E-papierosy: rosnący problem zdrowia publicznego, https://www.gov.pl/web/zdrowie/e-papierosy-rosnacy-problem-zdrowia-publicznego
104 China e-cigarette titan behind 'Elf bar' floods the US with illegal vapes, https://www.reuters.com/world/china/china-e-cigarette-titan-behind-elf-bar-floods-us-with-illegal-vapes-2023-12-06/
105 The environmental cost of single-use vapes, https://www.ft.com/content/6d5ed980-8b91-4372-9e7e-14eda5419325